

Södra Tvärleden

Järnåldersgård och röjningsröse

Arkeologisk förundersökning och särskild undersökning

Fornlämning Mosjö 69 och Gällersta 93:1
Mosjö-Sättertorp 1:2 och Attersta 1:7
Mosjö socken och Gällersta socken
Örebro kommun
Närke

Katherine Bless Karlsen, Anna Libhammer & Anna Arnberg med bidrag av Anna-Lena Hallgren

Södra Tvärleden

Järnåldersgård och röjningsröse

Arkeologisk förundersökning och särskild undersökning

Fornlämning Mosjö 69 och Gällersta 93:1
Mosjö Sättertorp 1:2 och Attersta 1:7
Mosjö socken och Gällersta socken
Örebro kommun
Närke

Katherine Bless Karlsen, Anna Lihammer & Anna Arnberg med bidrag av Anna-Lena Hallgren

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2011

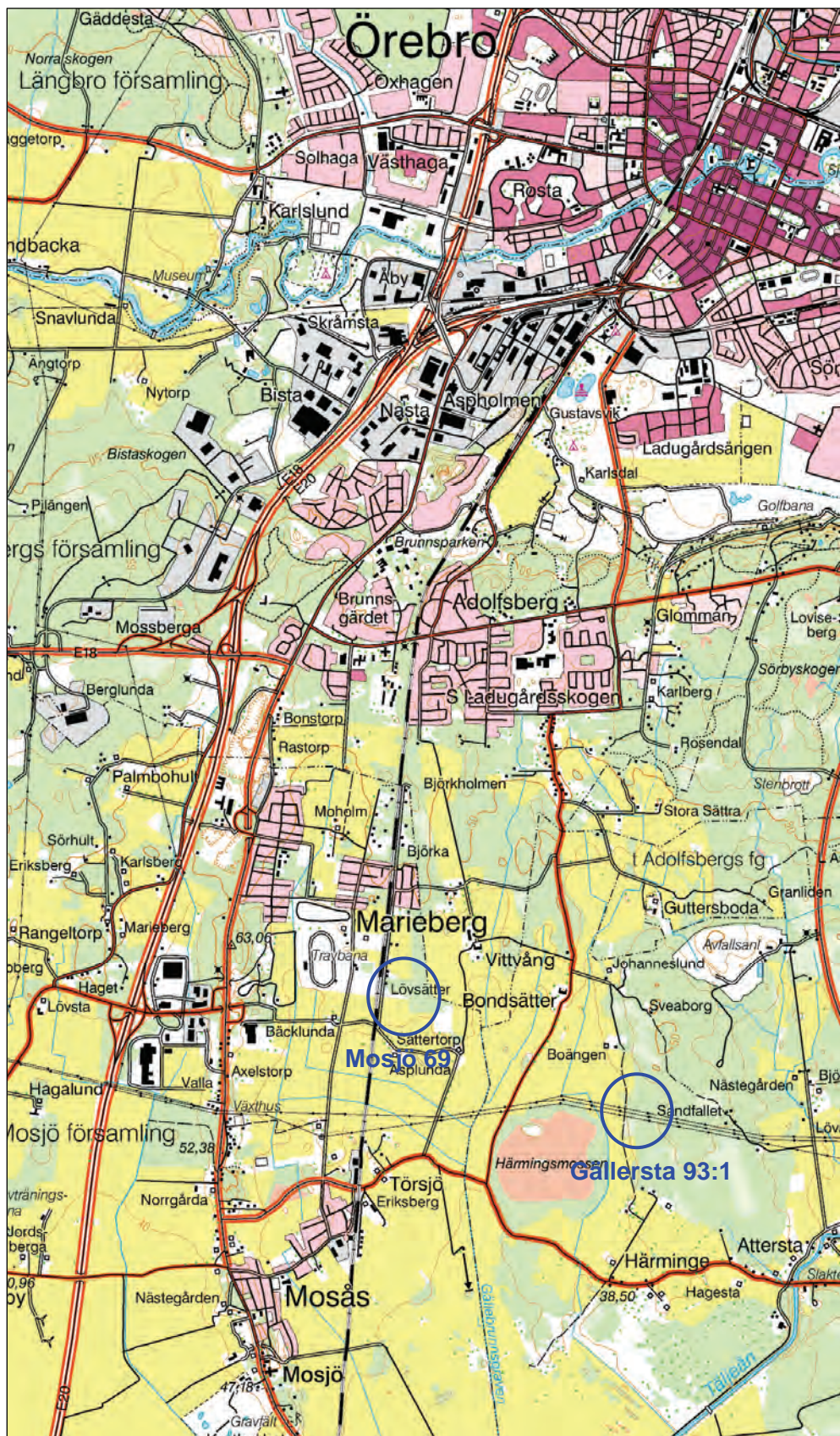
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-7453-008-7

Tryck: Just Nu, Västerås 2011.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Bakgrund	6
Målsättning och metod	7
Publikt arbete.....	7
Topografi och fornlämningsmiljö	8
Gällersta 93 – förundersökning	11
Bakgrundsbeskrivning.....	11
Syfte och frågeställningar.....	12
Ambitionsnivå, metod och genomförande.....	13
Ambitionsnivå	13
Metod.....	13
Genomförande	13
Undersökning och resultat	13
Naturvetenskapliga analyser.....	16
Tolkning	17
Mosjö 69 – förundersökning.....	19
Bakgrundsbeskrivning.....	19
Syfte och frågeställningar.....	19
Metod och genomförande	19
Metod.....	19
Genomförande	20
Resultat	20
Stolphål.....	24
Gropar och härd	26
Fynd	26
De sentida hägnadsresterna.....	26
Tolkning	27
Mosjö 69 – Slutundersökning	28
Bakgrundsbeskrivning.....	28
Syfte och frågeställningar.....	28
Genomförande	28
Resultat	29
Huslämningen.....	30
Huskonstruktionen.....	31
Fynd och naturvetenskapliga analyser	32
Tolkning av huset.....	33
Övriga anläggningar.....	36
Tolkning av Mosjö 69	37
Referenser.....	39
Tekniska och administrativa uppgifter	41
BILAGOR	
Bilaga 1. Schakttabell	
Bilaga 2. Anläggningstabell	
Bilaga 3. Fyndtabell	
Bilaga 4. Profil över det undersökta röset. Skala 1:50	
Bilaga 5. Schaktplan. Skala 1:250	
Bilaga 6. ¹⁴ C-analyser	
Bilaga 6.1. Gällersta 93 ¹⁴ C-analyser	
Bilaga 6.2. Mosjö 69 ¹⁴ C-analyser	
Bilaga 7a. Vedartsanalys Gällersta 93	
Bilaga 7b. Vedartsanalys Mosjö 69	
Bilaga 8. Makrofossilanalyser Mosjö 69	

Figur 1. Undersökningsplatsernas lägen är markerade med blått. Utsnitt ur topografiska kartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Hösten 2008 genomförde stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen (KM) två arkeologiska förundersökningar och en arkeologisk särskild undersökning söder om Örebro i Närke. Anledningen var att Vägverket region Mälardalen planerar för en ny vägsträckning – Södra Tvärleden – genom området.

Den ena förundersökningen berörde fornlämningen Gällersta 93:1, som är registrerad i fornminnesinventeringen som en ensamliggande stensättning. Vid en arkeologisk utredning år 2005 konstaterades dock att det fanns tre stensättningsliknande lämningar på platsen. Den arkeologiska förundersökningen som KM genomförde visar att de tre lämningarna utgör röjningsrösen, sannolikt relativt sentida.

Den andra förundersökningen berörde en plats med boplatslämningar, Mosjö 69. Förundersökningen påvisade en välbevarad huslämning på platsen, samt ett antal ytterligare anläggningar.

Resultaten från förundersökningen ledde till att Länsstyrelsen beslöt om arkeologisk särskild undersökning av Mosjö 69, vid vilken det välbevarade huset från romersk järnålder och folkvandringstid/vendeltid kunde undersökas i sin helhet.

Inledning

Under hösten 2008 genomförde stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen (KM) två arkeologiska förundersökningar och en slutundersökning söder om Örebro i Närke. Undersökningarna föranleddes av att Vägverket Region Mälardalen planerade anläggandet av en tvärled – Södra Tvärleden – mellan E20 och Riksväg 50 söder om Örebro.

Förundersökningarna berörde dels en nyupptäckt boplats av förhistorisk karaktär (Mosjö 69) och dels en fornlämningsgrupp som innan undersökningen tolkades som antingen en gravgrupp eller röjningsrösen (Gällersta 93:1). Den särskilda undersökningen som följde på förundersökningarna berörde enbart boplatslämningarna Mosjö 69.

Förundersökningen av Gällersta 93:1 visade att den stensättningsliknande lämning som tidigare tolkats som en möjlig grav i själva verket var ett röjningsröse. I Mosjö 69 framkom ett välbevarat hus från mellersta järnålder, vilket också föranledde en slutundersökning av platsen. Vid slutundersökningen kunde det beläggas att huset varit ensamliggande och använt i två olika faser under romersk järnålder–vendeltid.

Föreliggande rapport sammanfattar och presenterar resultaten från samtliga tre undersökningar – förundersökningen av Gällersta 93:1, förundersökningen av Mosjö 69 samt den arkeologiska särskilda undersökningen av Mosjö 69. Projektledare vid förundersökningarna var Maud Emanuelsson, medan Katherine Bless Karlsen var fältarbetsledare vid förundersökningarna och projektledare vid den särskilda undersökningen. För strukturens och läsbarhetens skull presenteras de tre olika undersökningarna separat (men med gemensamma schakt-, anläggnings-, fynd- och analystabeller längst bak i rapporten). I respektive avsnitt redogörs också mera utförligt för målsättningar, metoder och genomförande.

Bakgrund

Inför planeringsarbetet av Södra Tvärleden genomförde Riksantikvarieämbetet UV Bergslagen år 2004 och 2005 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 av den planerade vägsträckan. Utredningen inbegrep arkiv- och kartstudier, inventering och utrednings-schaktning. Både Gällersta 93:1 och Mosjö 69 påträffades i samband med denna utredning (Fors 2005:16, lst dnr 421-3691-2004, dnr 421-2197-2005).

Länsstyrelsen i Örebro län bedömde att arkeologiska förundersökningar krävdes av en del av de objekt som skulle komma att beröras av vägbyggnationen, bland annat Gällersta 93:1 och Mosjö 69. Anbudsförfrågan för förundersökning av Gällersta 93:1 och Mosjö 69 skickades ut 2008-05-30 (dnr 431-07941-2008), och beslut att tilldela KM förundersökningarna fattades 2008-07-14. Förundersökningarna Mosjö 69 och Gällersta 93:1 tilldelades den interna projektbeteckningen KM08068 och genomfördes i perioden 28 augusti – 2 oktober 2008.

Sedan förundersökningarna genomförts bedömdes en av platserna, Mosjö 69, vara av en omfattning som krävde att en särskild arkeologisk undersökning genomfördes innan vägbyggnationen. Denna särskilda undersökning tilldelades KM genom direktval enligt överenskommelse med Vägverket. Begäran från Länsstyrelsen om undersökningsplan inkom 2008-10-07 (lst dnr 431-431-2008) och beslut fattades 2008-

10-21. Den särskilda arkeologiska undersökningen tilldelades den interna projektbeteckningen KM08118 och genomfördes mellan 13 oktober och 4 november 2008.

Målsättning och metod

Föreliggande rapport presenterar resultaten både från förundersökningarna av Mosjö 69 respektive Gällersta 93:1 och slutundersökningen av Mosjö 69. Av den anledningen kommer målsättning och metod endast att presenteras mycket kortfattat i denna inledande del, för att sedan presenteras mera utförligt i redogörelsen för respektive undersökning längre fram i rapporten.

Målsättningen med både förundersökningen av Mosjö 69 och av Gällersta 93:1 var att klargöra fornlämningens art och omfattning och på det sättet skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning av om tillstånd till borttagande av fornlämning kunde ges. Dessutom skulle förundersökningarna bedöma i vilken grad en arkeologisk särskild undersökning måste utföras.

Det övergripande syftet inför den särskilda arkeologiska undersökningen av Mosjö 69 var att bidra till den allmänna kunskapsupbyggnaden inom arkeologin i Örebro län, men också mera specifikt att undersöka, dokumentera och tolka fornlämning Mosjö 69 med utgångspunkt från resultaten av den arkeologiska förundersökningen och det rådande arkeologiska forskningsläget i regionen. Målsättningen var också att i ett något vidare perspektiv se Mosjö 69 i sammanhang med den förhistoriska bosättningen kring den ursprungliga Mosjön och i första hand de närliggande, tidigare undersökta boplatserna Mosjö 50, 51 och 52 (*RAÄ UV Bergslagen, Dokumentation av fältarbetsfasen 2003:1 och 2*).

För samtliga undersökningar applicerades den metod som bäst svarade mot målsättningarna i undersökningsplanerna. Metoderna presenteras i respektive avsnitt.

Ett generellt problem var att startdatum för undersökningarna blev uppskjutet upprepade gånger, först på grund av skörd och sedan på grund av att marken var för blöt. Detta innebar att undersökningarna fick utföras betydligt senare under hösten än planerat, med sämre väderläge som följd.

Bearbetningen och tolkningen av materialet från de tre undersökningarna har kompletterats med en rad naturvetenskapliga analyser (se bilaga 6–8 i slutet av rapporten).

- ¹⁴C-analyser har genomförts av Göran Possnert, Ångströmlaboratoriet i Uppsala.
- Vedartsbestämningar inför urval av kolprov har genomförts av Erik Danielsson, Vedlab.
- Analyser av makrofossil har genomförts av Mats Regnell, Stockholms universitet.

De brända benen från Mosjö 69 har studerats av Ylva Telldahl, Stockholms universitet.

Publikt arbete

För att tillgodose allmänhetens intresse för resultaten av förundersökningarna och den särskilda undersökningen lades populärvetenskapliga texter ut på hemsidan vid upprepade tillfällen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Fornlämningarna Gällersta 93:1 och Mosjö 69 är belägna i en mycket fornlämningsrik bygd (se figur 2 och tabell 1). Dagens landskap präglas av en flack och öppen odlingsbygd med en del mindre skogspartier, medan äldre tiders landskap i stor utsträckning präglades av våtmarker. De tidigare omfattande sjöarna Mosjön och Kvismaren sänktes till exempel vid upprepade tillfällen under 1800-talet och torrlades slutligen 1920, vilket i sin tur påverkade dess vattensystem avsevärt. Sydväst om undersökningsplatserna vidtar den omfattande Härmingsmossen (Westin 2003; Fors 2005:7).

Väster om undersökningsplatserna sträcker sig Mosjöåsen, som är en fortsättning på Karlslundsåsen, i nord-sydlig riktning. Mängden fornlämningar längs denna höjdstreckning visar att den utgjort en viktig kommunikationsled i alla tider. Men även i det övriga området finns ett stort antal fornlämningar från många olika tider, alltifrån stenålder och framåt (jfr Pettersson 1998; Fors 2005:7). Under stenåldern skar en havsvik djupt in i området. Denna snördes av någon gång i perioden 3000–2000 f Kr vilket ledde till att Mosjön bildades (Bergdahl 1961:302; Florin 1961:367).

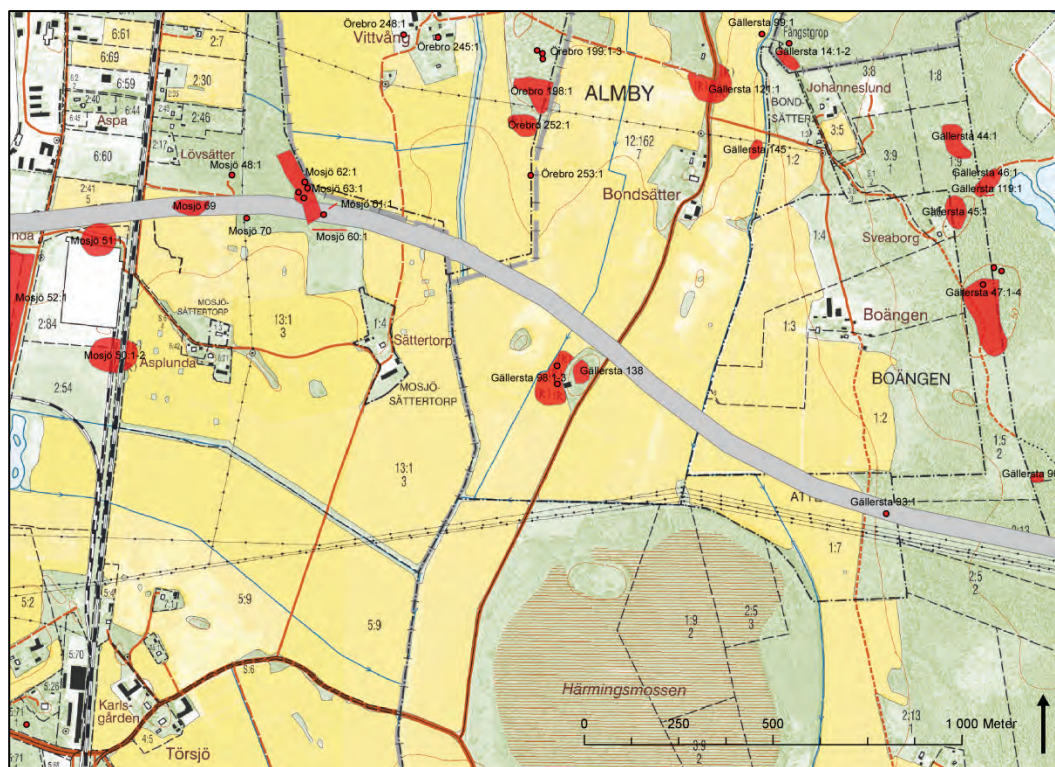
Den stensättningsliknande lämningen Gällersta 93:1 är relativt ensamliggande strax norr om Härmingsmossen. Den närmaste fornlämningen är Gällersta 96:1 som är en bebyggelselämning från historisk tid bestående av två husgrunder och en röjd yta och ligger ungefär 400 meter ÖNÖ om 93:1. Ungefär 500 meter NNÖ om Gällersta 93:1 finns en grupp lämningar bestående av fossila åkerlämningar (47:1), ett röse (47:2) och stensättningar (47:3–4). Öster om Härmingsmossen finns också ett flertal röjningsrösen i det område som nu är skogsbevuxet (t ex RAÄ 44:1, 45:1, 46:1 och 47:1–2 i Gällersta socken). I en del av dessa röjningsrösegrupper finns också förhistoriska gravar (Fors 2005:9).

Ungefär två kilometer NV om Gällersta 93:1 ligger Mosjö 69, som är omgiven av ett mindre kluster av fornlämningar bland annat flera undersökta boplatser, inte minst Mosjö 50:1, 51:1 och 52:1. Mosjö 51:1, som ligger bara cirka 200 meter väster om Mosjö 69 undersöktes år 2000. Lämningarna på platsen härrörde dels från järnåldern och dels från historisk tid. När det gäller järnålderslämningarna kunde inga konstruktioner eller strukturer urskiljas utan platsen tolkades som ett utmarksområde till en större boplats. I rapporten från undersökningen framhålls dock att det även kan röra sig om en begränsad nyetablering under romersk järnålder (Knabe 2003). Ungefär 300 meter SV om Mosjö 69 ligger boplatlämningarna Mosjö 50:1 och 50:2, som även dessa undersöktes år 2000. Mosjö 50:1 tolkades som en järnåldersboplats och 50:2 som en del av en neolitisk boplats. Ett kritpipsskaft som hittades vid denna undersökning visar att platsen också användes under historisk tid, sannolikt under 1700-talet. Ungefär 600 meter VSV om Mosjö 69 ligger det omfattande boplatsområdet Mosjö 52:1, som undersöktes år 2000 (södra delen) respektive 2002 (norra delen). Denna boplats var mycket omfattande och de många lämningarna kan indelas i tre olika faser; 1. tidigneolitikum–mellanneolitikum, 2. yngre bronsålder–äldre järnålder och 3. vikingatid–efterreformatorisk tid. Av de nio hus som framkom vid undersökningen av den södra delen år 2000 kunde bara ett hänföras till järnåldern, nämligen till övergången mellan äldre och yngre järnålder (Knabe 2003). När den norra delen av boplatserna undersöktes år 2003 kunde det konstateras att denna i stort sett liknade den tidigare undersökta södra delen. Dock var järnåldern något tydligare representerad. Vid undersökningarna år 2002 påträffades även en gravgrupp bestående av 4 gravar från neolitikum, som tilldelades ett eget fornlämningsnummer; Mosjö 83 (Graner & Johannessen 2003).

Norr och öster om Mosjö 69 är den närmaste fornlämningsbilden annorlunda. Här dominerar i stället stensättningar och gravfält (t ex Mosjö 48:1, 70 och Gällersta 138), sentida bebyggelselämningar (t ex Mosjö 62:1) med tillhörande stenvallar och fossila åkerytor (Mosjö 60:1, 61:1 och 63:1) samt stenåldersindikationer (Mosjö 98:1–3).

Särskilt intressanta fynd från området är den silverskatt bestående av 140 kufiska silvermynt som påträffades vid Härminge i slutet av 1800-talet och det vikingatida svärd som hittades på botten av Mosjön vid den slutliga torrläggningen av sjön (Pettersson & Westin 2003; Fors 2005:7). Värld att nämna är också Mosjö kyrka, vars äldsta stående delar är från 1100-talet. Samma datering har också den s.k. Mosjömadonnan som tillhör kyrkan. Att platsen för kyrkan varit en viktig plats även långt tidigare indikeras av de boplatlämningar från stenålder, järnålder och medeltid som hittats i närheten (Westin 2008:5).

Sammanfattningsvis visar både arkeologiska undersökningar, lösfynd och fornlämningsbild att området har varit tätt bebott under såväl stenålder, bronsålder och järnålder som senare perioder (Karlenby 2001; Karlenby & Knabe 2001; Fors 2005). De omfattande boplatlämningarna inom Mosjö 50:1–2, 51:1 och 52:1 är särskilt intressanta som jämförelseobjekt med de fornlämningar som denna rapport handlar om.

Figur 2. Utsnitt ur digitala fastighetskartan med fornlämningar och kulturhistoriska lämningar markerade med rött. Södra Tvärledens planerade sträckning har markerats med grått. Samtliga fornlämningsnummer återges i tabellen nedan. Skala 1:20 000.

Fornlämning	Lämningstyp
Gällersta 14:1	Fångstgrop
Gällersta 14:2	Gravfält (6 runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning, 1 terrassering)
Gällersta 44:1	Fossil åker (6 röjningsrösen)
Gällersta 45:1	Fossil åker (område med ett 15-tal röjningsrösen)
Gällersta 46:1	Fossil åker (område med ett 10-tal röjningsrösen), 1 röse undersökt
Gällersta 47:1	Fossil åker (område med ett 50-tal röjningsrösen)
Gällersta 47:2	Röse?
Gällersta 47:3	Stensättning, rund
Gällersta 47:4	Stensättning, kvadratisk
Gällersta 93:1	1 röse, 2 stensättningar (Fors 2005:24)
Gällersta 96:1	Sammanförda lämningar (2 husgrunder, 1 röjd yta)
Gällersta 98:1	Fyndplats (1 flintavslag)
Gällersta 98:2	Fyndplats (1 eggparti av en bergartsyxa)
Gällersta 98:3	Boplats (bergartsyxa, del av bergartsyxa, slagen flinta)
Gällersta 99:1	Fyndplats (1 keramikskärva)
Gällersta 119:1	Hägnad (stensträng), delundersökt
Gällersta 121:1	Boplats (fynd av bla slagen flinta och kvarts, fragment av flintyxor, fragment av slipsten, keramikskärvor, kvartsskrapor, en flintskrapa, en bergartsyxa och en knacksten m.m.).
Gällersta 145	Boplats (1 spetsnackig stenyxa, 5 tvårpilspetsar av flinta, 1 flintspån, 10 flintavslag varav några från slipade flintyxor, 1 kvartsavslag och 1 kvartsitavslag)
Gällersta 138	Gravfält (8 runda stensättningar, 2 runda stensättningar med mittblock, 1 triangulär stensättning, 3 högar).
Mosjö 48:1	Stensättning, rund
Mosjö 50:1	Boplats
Mosjö 50:2	Boplats, undersökt och borttagen
Mosjö 51:1	Boplats, undersökt och borttagen
Mosjö 52:1	Boplats, undersökt och borttagen
Mosjö 60:1	Hägnad (stenvall)
Mosjö 61:1	Hägnad (stenvall)
Mosjö 62:1	Torplämning (1 husgrund, 2 uthusgrunder, 1 brunn)
Mosjö 63:1	Område med fossil åkermark (3 välvda (ryggade) parceller)
Mosjö 69	Boplats
Mosjö 70	Stensättning, rund
Örebro 198:1	Område med fossil åkermark (Fossil åker?, bestående av 1 terrassering, 3 stensträngar, 1 husgrundsterrass samt röjningsrösen).
Örebro 199:1	Stensättning?, triangulär
Örebro 199:2	Stensättning?, rund
Örebro 199:3	Stensättning?, rund
Örebro 245:1	Fyndplats (båtyxa)
Örebro 248:1	Fyndplats (yxa av järn)
Örebro 252:1	Boplats (1 stenyxa, kvartsavslag och 1 flintavslag).

Tabell 1. Fornlämningar i kartan i figur 2.

Gällersta 93 – förundersökning

Bakgrundsbeskrivning

Fornlämningen Gällersta 93:1 utgörs av tre stensättningar. De är belägna på ett par meters avstånd från varandra på krönet av en höjd i svagt sluttande skogsmark. En av anläggningarna, den mest stensättningslika, var känd sedan tidigare och registrerad i Fornminnesregistret (se figur 3 och 4). De båda övriga påträffades i samband med den arkeologiska utredningen inför Södra Tvärleden år 2005 (Fors 2005; FMIS). Den förstnämnda klassificeras som stensättning i Fornminnesregistret, där det också anges att den i väster, sydväst och söder har en antydning till kantkedja (www.fmis.raa.se). De båda nypåträffade anläggningarna är båda 5–6 meter i diameter, röseliknande samt belägna intill större markfasta block.

Vid den arkeologiska utredningen år 2005 bedömdes fornlämningen vara en gravgrupp bestående av ett röse och två stensättningar (Fors 2005). Eftersom både lämningarnas konstruktion, utseende och läge i landskapet antyder att det kan röra sig om röjningsrösen såväl som gravar ansåg Länsstyrelsen i Örebro län att bestämningen till gravar var osäker. Samtidigt liknar lämningarna inte heller riktigt de kända röjningsrösen i området, som i regel är lägre och konstruerade av mindre stenar (Fors 2005:11). Bilden kompliceras dock av att det finns platser i närområdet som innehåller både förhistoriska gravar och röjningsrösen (t ex Gällersta 44, 45, 46 och 47). Den viktigaste uppgiften för förundersökningen var därför att klargöra anläggningarnas art (dnr 431-07941-2008, förfrågningsunderlag, daterat 2008-05-30).

Figur 3. Röset / stensättningen inom Gällersta 93:1 under undersökning. Fotograferat från OSO av Katherine Bless Karlsen.

Syfte och frågeställningar

Den övergripande målsättningen med förundersökningarna av Gällersta 93 var:

1. Att genom att klargöra fornlämningens närmare art och omfattning skapa ett underlag för Länsstyrelsens bedömning av om tillstånd till borttagande av fornlämning kunde ges. Underlaget skulle omfatta:
  - *ett klarläggande huruvida rösen utgör gravar eller röjningsrösen.*
  - *en datering av fornlämningen.*
  - *en rumslig avgränsning av fornlämningen inom exploateringsområdet.*
  - *ett klarläggande av eventuell förekomst av kulturlager samt deras innehåll, utbredning och tjocklek.*
  - *ett klarläggande av eventuell förekomst av anläggningar samt deras utbredning och därtill även en bedömning av deras antal och typer.*
  - *ett klarläggande av eventuellt fyndinnehåll, vilket inbegriper en bedömning av såväl antal som typer av fynd.*
  - *en bedömning av fornlämningens bevarandegrad.*
2. Att klargöra i vad mån en särskild arkeologisk undersökning måste utföras av fornlämningen innan ifrågavarande arbetsföretag får ske inom området för fornlämningen. Detta innebar bland annat att en bedömning av i vilken utsträckning en särskild undersökning av fornlämningen kunde bidra till att skapa meningsfull kunskap om det förflutna.

Figur 4. En av de två rösen inom Gällersta 93:1 som inte undersöktes inom ramen för den arkeologiska förundersökningen. Fotograferat från SO av Katherine Bless Karlson.

Ambitionsnivå, metod och genomförande

Ambitionsnivå

Enligt de direktiv som gavs av länsstyrelsen skulle förundersökningen utföras med hög ambitionsnivå (dnr 431-07941-2008, förfrågningsunderlag, daterat 2008-05-30), eftersom det var viktigt att klargöra om det rörde sig om röjningsrösen eller gravar.

Metod

För att klargöra fornlämningens art inriktade KM förundersökningen på den största (och sedan tidigare fornminnesregistrerade) lämningen, som skulle undersökas i sin helhet med inriktning på bedömning om den var en grav eller ett röjningsröse. I dateringssyfte planerades ¹⁴C-analyser (inklusive vedartsanalys) oavsett om lämningen skulle visa sig vara en grav eller ett röjningsröse. Vidare planerades både makrofossil- och pollenanalys vid undersökningen. Medel reserverades även för en osteologisk analys i händelse av att lämningen skulle visa sig vara en grav. Slutligen planerades undersökningsytor i anslutning till lämningarna för att kunna klargöra om det fanns andra förhistoriska lämningar inom förundersökningsområdet.

Genomförande

Undersökningen inleddes med att den största och mest gravlika lämningen torvades av; så långt det var möjligt med grävmaskin och sedan för hand. Därefter finrensades anläggningen och plandokumenterades genom ritning i skala 1:20. Ett antal digitala snedfotografier togs. All dokumentation samlades, redigerades och analyserades i det GIS-baserade dokumentationssystemet Intrasis 2.1/Intrasis Analysis. För vidare bearbetning och presentation av materialet har även ArcGIS, Arc View 9.2 använts. Fotodokumentationen har utförts digitalt och bildbearbetning har skett i Photoshop 7.0.

För att kunna klargöra om det fanns andra förhistoriska lämningar i närheten, grävdes sammanlagt åtta sökschakt (cirka 536 m²) med maskin inom det cirka 2 500 m² stora förundersökningsområdet (inklusive det schakt som den sedan tidigare registrerade lämningen var belägen inom).

Enligt den ursprungliga undersökningsplanen skulle prover för makrofossilanalys och pollenanalys tas. Makrofossilprover skulle i första hand tas ur stolphål och härdar, medan pollenprov skulle tas ur den stensättningsliknande lämningen. Vid undersökningen stod det dock snart klart att anläggningar av boplatskaraktär saknades och att odlingslagen i röset var diffusa. Därför gjordes i samråd med länsstyrelsen bedömningen att inga makrofossil- och pollenanalyser skulle utföras. Eftersom inget benmaterial påträffades vid undersökningen kom även den osteologiska analysen att utgå.

Undersökning och resultat

Efter avtorkning framstod den stensättningsliknande lämningen som ett relativt flackt, ungefär 9 x 7 meter stort röse uppbyggt av blandat stenmaterial. De största stenarna fanns i den västra och södra delen samt runt kanten av röset, medan den centrala delen nästan enbart utgjordes av mindre stenar (knytnävestora och något större).

Efter den inledande avtorvningen sparades en central profilbank tvärs över lämningen. Syftet var att bevara stratigrafin i sektionen så orörd som möjligt inför dokumentationen av lager och provtagning. För att kunna göra en bedömning av hur förhållandet mellan lämningen och det omkringliggande jordlagret såg ut, drogs sektionen utanför lämningens begränsning. För att avgränsa anläggningen frilades vidare en yta på ca 0,5–3 meter kring anläggningen.

Sedan den västra halvan undersökts fotograferades sektionen och dokumenterades med ritning i skala 1:20. Jordprover togs på tre platser längs med sektionen; två mot botten av röset och ett i ett kolrikt lager söder om röset, tolkat som ett odlingslager (figur 5–7 samt bilaga 4). Dessutom insamlades kol under ett lager småsten i västra halvan av anläggningen. Därefter undersöktes resterande del av anläggningen. Grävmaskinens gripklo användes för att lyfta större stenar. I övrigt undersöktes lämningen manuellt.

Lämningen visade sig utgöras av ett relativt flackt och stort röse konstruerat av stenar av varierande storlek. Stenarna var till synes slarvigt ditlagda och det fanns ingenting i konstruktionen som indikerade en grav. Inte heller påträffades gravgömmor eller föremål som indikerar att anläggningen fungerat som grav.

Däremot framkom ett lager med kolrik silt söder om röjningsröset, som vid undersökningen tolkades som ett äldre odlingslager. Rester av kol och äldre odlingsjord framkom också mellan och under rösen.

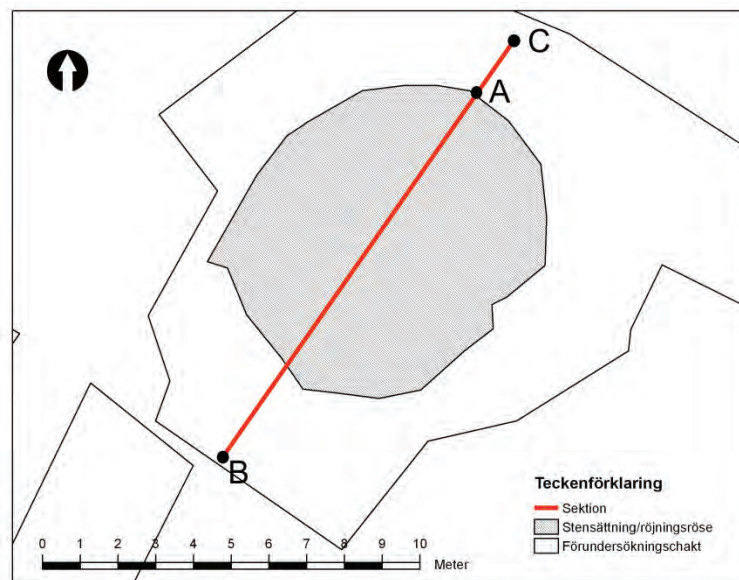

Figur 5. Katherine Bless Karlsen och Ellinor Larsson dokumenterar den största, mest gravlika lämningen genom planritning i skala 1:20. Fotograferat från NV av Anna Arnberg.

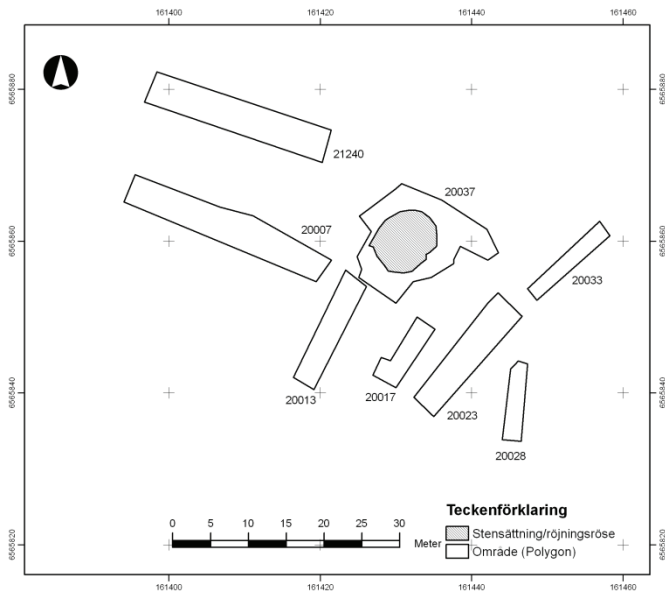

Figur 6. Fotografi över den utsparade sektionen i den största och mest gravlika lämningen. I bakgrunden Katherine Bless Karlsen som undersöker resterande del av anläggningen. Fotograferat från NV av Ellinor Larsson.

Figur 7. Plan över den undersökta gravliknande lämningen med profilbanken (B–C), samt den del av sektionen (A–B) som återges i bilaga 4, markerad. Skala 1:200.

Förutom undersökningen av själva röset drogs förundersökningsschakt med grävmaskin invid rösen. Syftet med dessa sökschakt var att fånga upp eventuella kulturlager och under mark dolda anläggningar och på det sättet klargöra om det också fanns förhistoriska boplatsslämningar på platsen. Varken kulturlager eller anläggningar påträffades dock och samtliga schakt lades igen efter undersökning.

Figur 8. Förundersökningsschakt Gällersta 93:1. Skala 1:1000.

Sammanlagt framkom inget förhistoriskt material vid förundersökningen av Gällersta 93:1 annat än de tre redan kända rösen, varken i form av anläggningar eller fynd. De tre rösen tolkades som tre relativt sentida röjningsrösen. I anslutning till rösen påträffades dock ett lager med kolrik silt söder om röjningsröset, som vid undersökningen tolkades som ett äldre röjnings- eller odlingslager.

Naturvetenskapliga analyser

Vedartsanalys

I enlighet med undersökningsplanen skulle ¹⁴C-analyser inklusive vedartsanalyser genomföras oavsett om lämningen visade sig vara en grav eller ett röjningsröse.

Inför ¹⁴C-analys valdes först fyra prover från Gällersta 93:1 ut för vedartsanalys. De analyserades av Erik Danielsson/Vedlab (Vedlab rapport 0911).

Prov 1 togs under ett småstenslager i ytan av lämningen och representerar sannolikt ett relativt sent skede i anläggningens historia. Detta prov visade sig komma från gran. Prov 2 togs i botten av röset och bedömdes vid undersökningen härröra från en tidig röjningsfas som var äldre än själva röset. Detta prov innehöll tall och ek. Prov 3 togs i ett kolrikt siltlager söder om röset, tolkat som ett äldre odlingslager och innehöll en. Prov 4 togs under/i botten av röset och representerar sannolikt, liksom prov 2, en tidigare röjningsfas. Detta prov bestod av tall (se tabell 2 och bilaga 7).

Anl	ID	Anläggningstyp	Provmängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	1		0,1 g	0,1 g 8 bitar	8 bitar gran	Gran 56 mg	
	2		<0,1 g	<0,1 g 4 bitar	2 bitar ek 2 bitar tall	Tall 14 mg	
	3		<0,1 g	<0,1 g 5 bitar	5 bitar en	En 20 mg	
	4		<0,1 g	<0,1 g 4 bitar	4 bitar tall	Tall 18 mg	

Tabell 2. Vedartsanalys Gällersta 93:1.

¹⁴C-analys

Vedartsanalyserna visade att kolproverna kommer från gran, ek, tall respektive en. Av dessa lämpar sig en bäst för datering, då risken att man fått tag på och använt sig av väldigt gammal en är ganska liten. För övriga prover finns en risk för att egenåldern är hög. Prov 2 och 3 valdes ut för datering. Urvalet baserades på att prov 2 skulle kunna fånga upp den potentiellt äldsta röjningsfasen i området, medan prov 3, som kom från ett mycket kolrikt lager söder om röset, kunde kopplas till röjningen av denna åker.

¹⁴C-dateringen utfördes av Göran Possnert, Ångströmlaboratoriet, Tandemlaboratoriet, Uppsala universitet. Prov 2 daterades till romersk järnålder och prov 3 till nyare tid (se tabell 3 och bilaga 6).

Labnummer	Prov	¹⁴ C ålder BP	1σ (68,2% sannolikhet)	2σ (95,4% sannolikhet)
Ua-37928	Södra Tvärleden RAÅ 93, KM 08068, PK 2	1765±35	220 AD (68,2%) 340 AD	130 AD (95,4%) 390 AD
Ua-37929	Södra Tvärleden RAÅ 93, KM 08068, PK 3	205±35	1650 AD (22,7%) 1680 AD 1760 AD (33,2%) 1810 AD 1930 AD (12,3%) 1960 AD	1640 AD (27,8%) 1700 AD 1720 AD (49,9%) 1820 AD 1910 AD (17,7%) 1960 AD

Tabell 3. ¹⁴C-analys Gällersta 93:1.

Förändringar inom valet av analyser gentemot undersökningsplanen

Enligt den ursprungliga undersökningsplanen skulle prover för makrofossilanalys och pollenanalys tas. Makrofossilprover skulle i första hand tas ur stolphål och härdar, medan pollenprov skulle tas ur stensättningen/röset. Eftersom anläggningar av boplatskaraktär inte fanns på platsen och odlingslagen invid röset var diffusa bedömdes, i samråd med länsstyrelsen, att inga makrofossil- och pollenanalyser skulle utföras. Eftersom inget benmaterial påträffades vid undersökningen kom även den osteologiska analysen att utgå.

Tolkning

Den viktigaste målsättningen med förundersökningen av Gällersta 93:1 var att avgöra om de tre lämningarna var gravar eller röjningsrösen. Undersökningen av den mest stensättningslika lämningen visade att den helt saknade gravindikerande material och bör tolkas som ett röjningsröse. Eftersom de båda andra mera liknar röjningsrösen än gravar bör samma tolkning gälla även för dessa. Trots att åtta sökschakt togs upp hittades inte heller några andra lämningar eller fynd. Dateringarna från det undersökta röset tyder på en ursprunglig röjningsfas under romersk järnålder medan själva anläggandet av röjningsröset tillhör sen tid. Sammantaget tolkas därför lämningen som ett relativt sentida röjningsröse, som möjligen kan höra samman med äldre åkerytter som finns i närheten.

Förundersökningen har därför besvarat den övergripande frågeställningen för undersökningen, det vill säga om lämningarna utgör gravar eller röjningsrösen. Förundersökningen har också besvarat datering, utbredning/rumslig avgränsning samt belagt att kulturlager saknas på platsen. Det enda lager som finns är det diffusa

odlingslagret. Förundersökningen har vidare klarlagt att anläggningar och fynd saknas. När det gäller fornlämningens bevarandegrad så var rösen visserligen välbevarade, men samtidigt resultatet av upprepad (icke-kontinuerlig) användning under obestämbar tid, och av allt att döma sentida.

KM anser inte att en särskild arkeologisk undersökning av platsen är motiverad innan arbetsföretag kan ske. Eftersom det saknas kända registrerade lämningar i det absoluta närområdet, t ex torpgrunder, som odlingsrösen skulle kunna knytas till kan en sådan särskild undersökning enligt KM inte bidra med någon meningsfull kunskap om det förflutna som inte redan blivit tillgodosedd genom förundersökningens resultat. Länsstyrelsen i Örebro län äger dock beslutanderätt i frågan.

Mosjö 69 – förundersökning

Bakgrundsbeskrivning

Fornlämningen Mosjö 69 utgörs av en boplatz av förhistorisk karaktär, som påträffades i samband med en arkeologisk utredning år 2005. Den ligger i flack, lerbunden åkermark ungefär 40 m ö h och täcker uppskattningsvis ett ungefär 90 x 45 meter stort område.

Vid utredningen framkom sammanlagt 20 anläggningar (varav 6 tolkades som stolphål och 14 som gropar). Boplatslämningarna påträffades vid utredningen inom ett omkring 4 000 m² stort område, men boplatsen kunde inte avgränsas vid detta tillfälle. Ungefär hälften av anläggningarna var dock koncentrerade till ett och samma utredningsschakt, vilket tolkades som att detta var lokaliserat till den centrala delen av boplatsen (Fors 2005).

Syfte och frågeställningar

Den övergripande målsättningen med förundersökningen av Mosjö 69 var att skapa ett underlag för länsstyrelsens bedömning av om tillstånd till att ta bort fornlämningen kunde ges, genom att klargöra fornlämningens närmare art och omfattning. Underlaget skulle omfatta:

- *en datering av fornlämningen.*
- *en rumslig avgränsning av fornlämningen inom exploateringsområdet.*
- *ett klarläggande av eventuell förekomst av kulturlager, samt deras innehåll, utbredning och tjocklek.*
- *ett klarläggande av eventuell förekomst av anläggningar, samt deras utbredning och därtill även en bedömning av deras antal och typer.*
- *ett klarläggande av eventuellt fyndinnehåll, vilket inbegriper en bedömning av såväl antal som typer av fynd.*
- *en bedömning av fornlämningens bevarandegrad.*

Samt klargöra i vad mån en särskild arkeologisk undersökning måste utföras av fornlämningen innan ifrågavarande arbetsföretag får ske inom området för fornlämningen, bland annat inbegripande en bedömning av i vilken utsträckning som en särskild undersökning av fornlämningen kan bidra till att skapa meningsfull kunskap om det förflutna.

Metod och genomförande

Metod

För att avgränsa och bedöma fornlämningen drogs sökschakt, som senare förtätades, vilket resulterade i en god uppskattning av boplatsens omfattning och anläggningens mängd.

Kolprov togs ur samtliga slutna kontexter som innehöll kol, medan makrofossilprov företrädesvis togs ur stolphål och härdar, men också ur vissa gropar och odlingslager. Den ursprungliga avsikten var att fyra stycken ¹⁴C-prov skulle analyseras i första hand inriktade på identifierbara konstruktioner. Därefter skulle prover från fritt liggande härdar analyseras för att på det sättet datera områdets brukningstid. På grund av det korta tidsspannet mellan förundersökning och slutundersökning skickades dock inga prover in för analys i detta skede.

All dokumentation samlades, redigerades och analyserades i det GIS-baserade dokumentationssystemet Intrasis 2.1/Intrasis Analysis. För vidare bearbetning och presentation av materialet användes ArcGIS, Arc View 9.2. Fotodokumentationen har utförts digitalt och bildbearbetning har skett i Photoshop 7.0. amtliga fynd tillvaratogs och mättes in med totalstation.

Genomförande

Fornlämningen förundersöktes genom sökschaktning med grävmaskin. Inledningsvis togs åtta schakt upp relativt jämnt fördelade över ytan. Schakten var 23–63 meter långa och ca 3 meter breda. Målsättningen var dels att avgränsa boplatsytan, dels att återfinna schakten från utredningen för att kunna relatera framkomna anläggningar till tidigare påvisade stolphål och gropar. Inledningsvis var det dock svårt att relatera kartunderlaget från den arkeologiska utredningen till situationen i fält och att hitta utredningsschakten.

För att möjliggöra en säkrare bedömning av boplatsens omfattning och avgränsning kompletterades de åtta schakten med fyra mellanliggande schakt. Detta visade att boplatsen ytmässigt var förhållandevis begränsad och att ytan med boplatslämningar totalt var cirka 4 000 m². Vid förundersökningen togs ett område om 1 450 m² upp med grävmaskin, vilket motsvarar ca 36% av den nu avgränsade boplatsytan.

Ploglagret banades av ned till anläggningsförande nivå varefter schakten handrensades. Schakt, anläggningar och utmärkande topografiska drag mättes in med totalstation (figur 9). Anläggningar och schakt beskrevs därefter i plan.

Anläggningarna undersöktes vanligtvis till hälften varefter sektionen dokumenterades och beskrevs. I de fall då det bedömdes vara lämpligt undersöktes därefter en större del av anläggningen (se bilaga 2). Anläggningarna beskrevs med avseende på typ, karaktär och innehåll.

Resultat

Vid förundersökningen togs 12 schakt upp med en sammanlagd yta av 1450 m². Inom denna yta registrerades 54 möjliga anläggningar. Huvuddelen mättes in med totalstation, medan två stycken (A30006 och A30007) lades in manuellt i Intrasis.

Av de 54 möjliga anläggningar som framkom vid schaktningen, utgick 16 stycken efter undersökning. Övriga utgjordes av stolphål, störhål, en härd och olika typer av nedgrävningar och mörkfärgningar, vilket är karaktäristiskt för boplatser i åkermark (se tabell 4 och bilaga 2). Flera av stolphålen bedömdes ha ingått i ett treskeppigt långhus. Några av anläggningarna sammanföll med utredningsschakten och är identiska med de anläggningar som framkom vid utredningen.

Ett representativt urval, motsvarande 34 stycken eller ca 63 % av de registrerade anläggningarna, undersöktes. Ungefär en tredjedel av objekten utgick vid undersökning.

Anläggningstyp	Antal inmätta anläggningar
Stolphål	13
Störhål	19
Härd	1
Grop	3
Utgår	17

Tabell 4. Fördelningen i typer av de anläggningar som framkom vid förundersökningen av Mosjö 69.

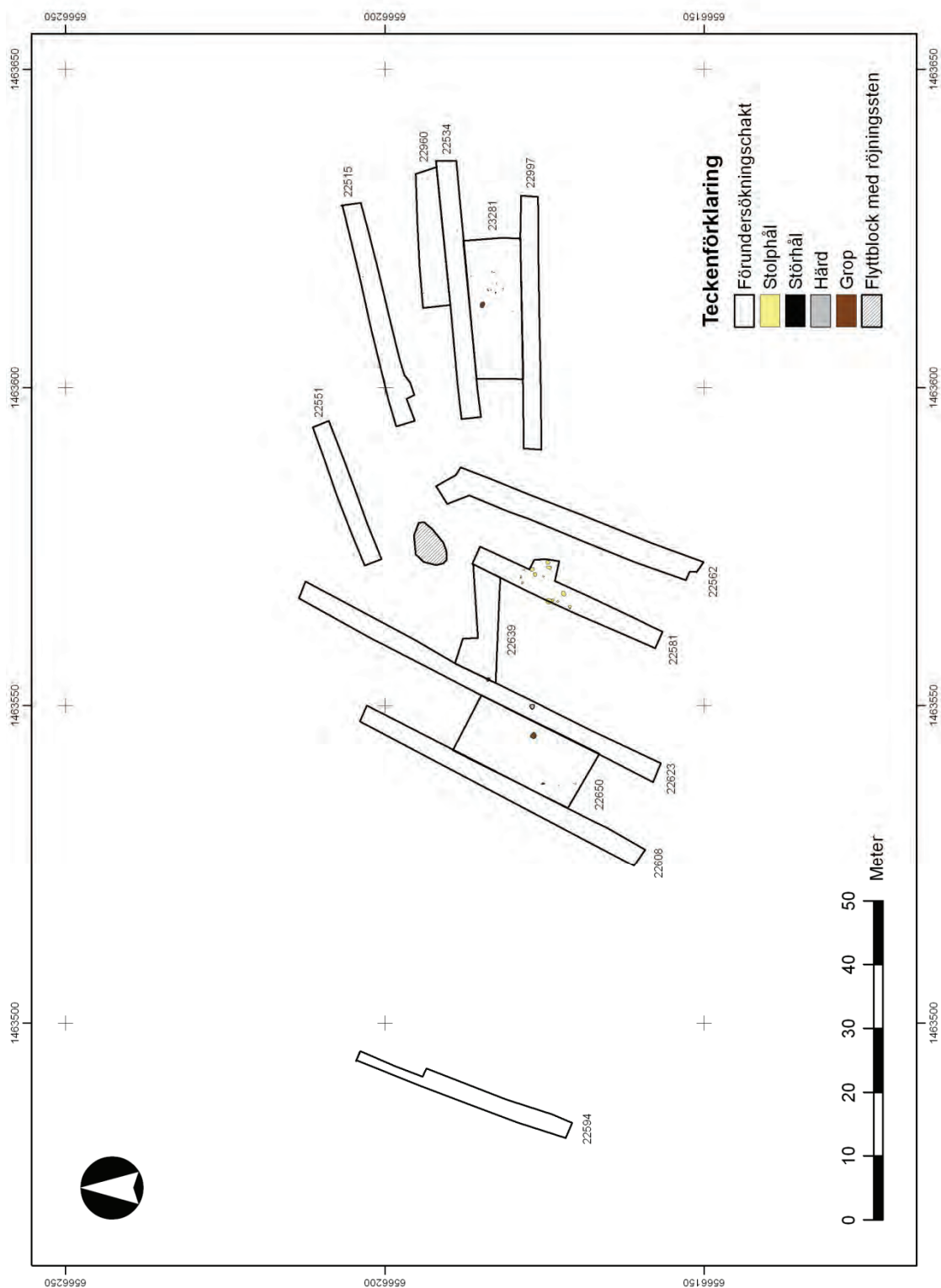
Ett mindre antal anläggningar hade undersökts redan i samband med den arkeologiska utredningen 2004. Många av dem hade haft bränd lera och kolstänk i ytan och varit av relativt begränsade dimensioner (Fors 2005). Denna bild överensstämmer också med resultatet från förundersökningen och tyder på att lämningarna skadats av plöjning under sen tid.

Det var tydligt att de olika typerna av anläggningar inte hade samma spridning inom förundersökningsområdet, vilket tyder på en funktionsuppdelning av boplatsens yta (se figur 9–12).

De stolphål som påträffades vid förundersökningen låg i anslutning till ett mindre höjdparti i de centrala och västra delarna av förundersökningsområdet och sammanföll med de anläggningstäta schakten från utredningen (figur 9–12). I synnerhet schakt 22581 var mycket anläggningstätt. Detta bedömdes därför utgöra de centrala delarna av bosättningsområdet.

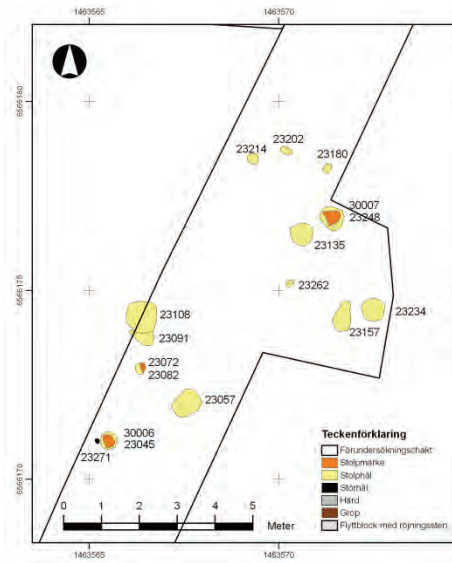
I östra delen av förundersökningsområdet bestod huvuddelen av anläggningarna istället av störhål vilka kunde följas längs med ett nord-sydligt stråk genom schakten. I ett av störhålen fanns rester efter en obränd stör, vilket antyder att störrarna kan ha ingått i en sentida konstruktion, sannolikt någon form av hägnad. Här framkom även en grop, A 23291, som undersöktes i sin helhet. I fyllningen påträffades bland annat ett fragment av en vävtygd, ett bränt rörben, rödgods och modernt flaskglas.

I schakten i västra delen av förundersökningsområdet framkom tre gropar, en härd och tre störhål, vilket indikerade att boplatsen även sträckt sig hit, dock möjligen med litet lägre intensitet.

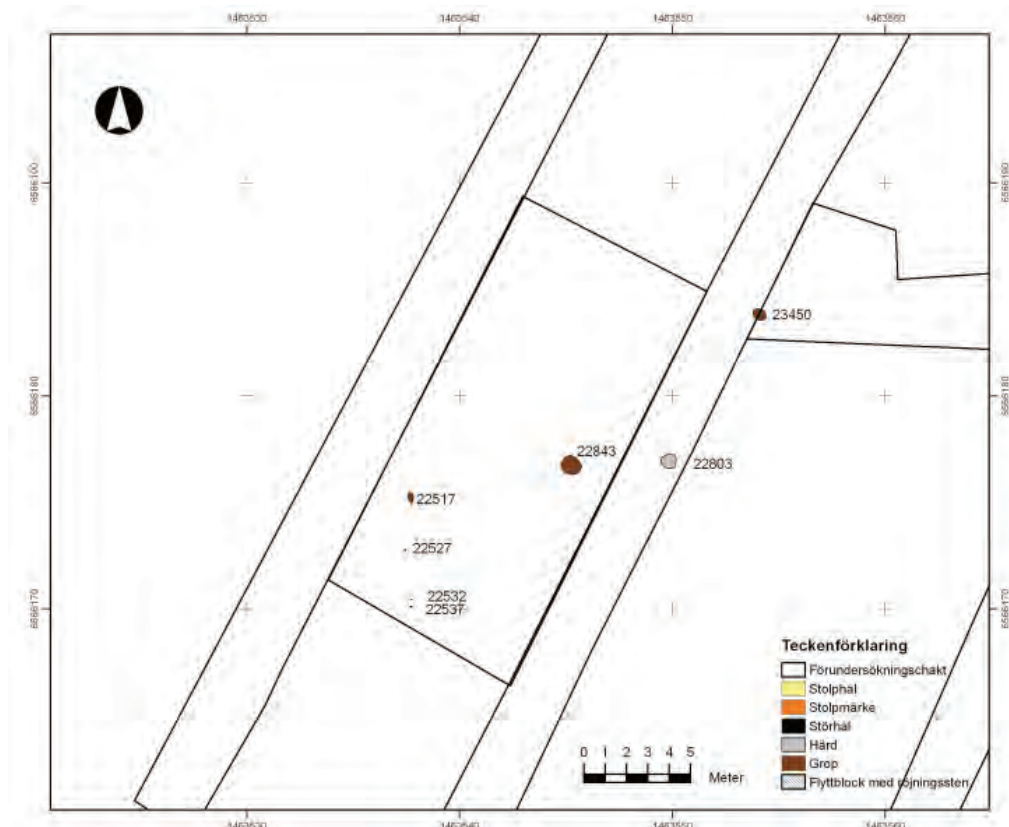

Figur 9. Schaktplan Mosjö 69. Skala 1:1000.

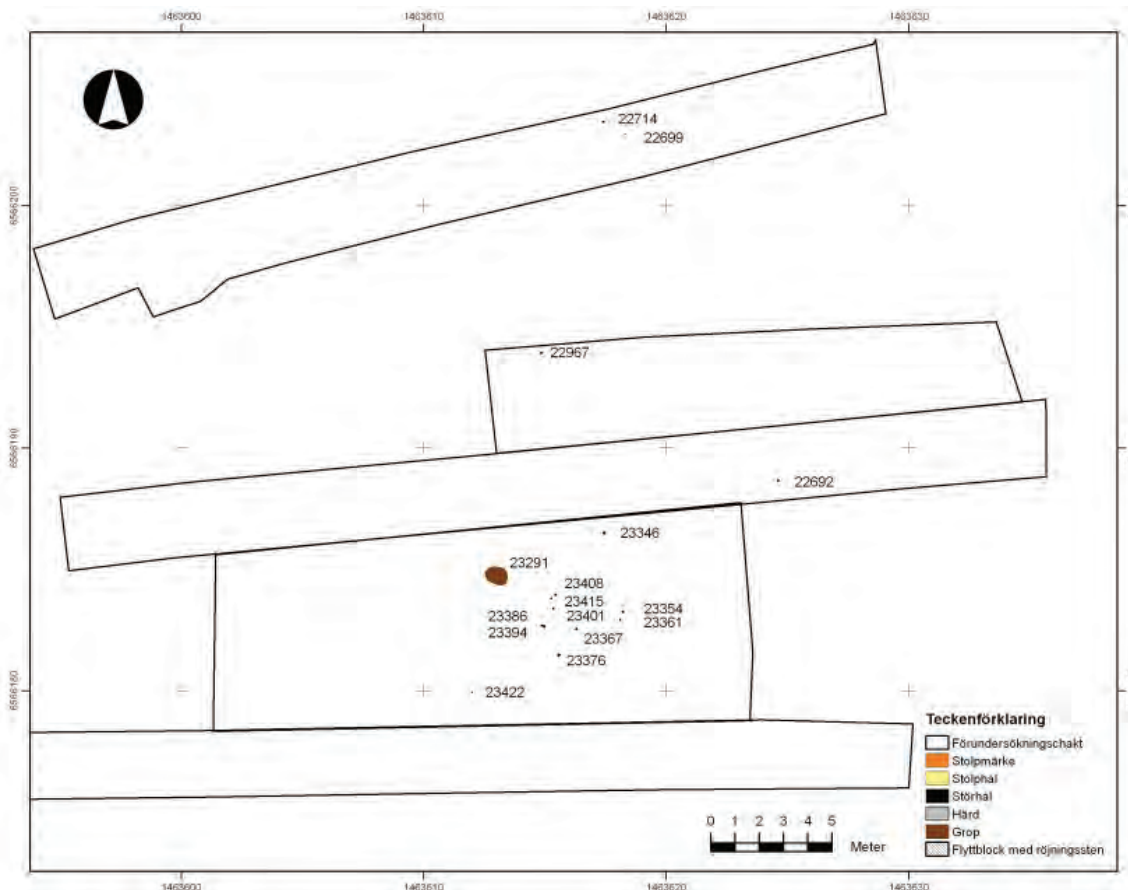

Figur 10. Anläggningar inom schakt 22581. Skala 1:200.

Figur 11. Anläggningar inom schakt 22650 och 22623. Skala 1:500.

Figur 12. Anläggningar inom schakt 22515, 22960, 22534 och 23281. Skala 1:500.

Stolphål

Av de stolphål som framkom vid förundersökningen utgjorde åtta takbärande stolpar i vad som tolkades vara ett nordost-sydvästligt orienterat hus beläget på den högsta höjden inom boplatsoområdet. Därtill framkom två, möjligtvis tre stolphål från väggstolpar i husets norra långvägg, samt två stolphål som legat inom huset men som troligtvis inte varit takbärande.

Stolphålen efter de takbärande stolparna var 0,4–0,85 meter stora i plan och flertalet var stenskodda (figur 13–15). Totalt kunde tre bockpar och ett stolphål från ett fjärde bockpar urskiljas. Bockbredden var ca 2,5–2,7 meter mätt från stolphålens mitt.

Fem av de takbärande stolparna undersöktes inom ramen för förundersökningen. Djupet för dessa anläggningar varierade från mellan 0,06 och 0,30 meter.

Figur 13. De takbärande stolparna A30006 med stolpavtrycket A23045 och A23057 i sektion. Nedgrävningen A 30006 var 0,4 meter i diameter och 0,3 meter djup. Avtrycket efter den "halvmånformiga" och tillspetsade stolpen A 23045 var 0,30 x 0,25 meter i diameter. I botten fanns en stenskoning. Stolphålet A23057 var 0,75 x 0,65 meter och 0,20 meter djupt med en 0,3 meter i diameter stort centralt beläget stolpavtryck. Foto: Anna Arnberg.

Figur 14. De takbärande stolparna A23135 och A23157. A23135 var 0,6 meter i diameter och 0,09 meter djupt. Bland stenarna i stenskoningen fanns ett bryne (F25). Stolphålet A23157 var 0,75 x 0,85 meter stort, 0,06 meter djupt och saknade stenskoning. Foto: Katherine Bless Karlsen respektive Ellinor Larsson.

Figur 15. Till vänster det takbärande stolphålet A23234 och till höger A23214 som är ett stolphål efter en väggstolpe. A23234 var 0,60 meter i diameter och 0,20 meter djupt, medan A23214 mätte 0,3 meter i diameter och var 0,1 meter djupt. Foto: Ellinor Larsson respektive Katherine Bless Karlsen.

I fyra av de takbärande stolphålen fanns avtryck efter stolpar bevarade. Fyllningen i dessa stolpavtryck innehöll ofta rikligt med kol, samt bränd eller sintrad lera, vilket antyder att huset brunnit. I ett av dem, A30006 i stolphålet A23045, kunde vidare konstateras att stolpen varit kliven på mitten och tillspetsad (figur 13). Fyllningen i

stolphålet hade vita stänk och tolkades som kalkhaltig vid förundersökningen. Att hus kunde vara vitkalkade redan under förhistorisk tid har man till exempel konstaterat på Norra Vallby i Uppland (Seiler 2005).

Även stolphålen i den norra vägglinjen syntes i plan som runda ljusfärgningar med kolstänk i ytan. Både A23214 och A23202 var stenskodda. A23180 saknade däremot stenskoning och det var utifrån anläggningens karaktär och förundersökningens begränsade yta svårt att avgöra om det rörde sig om ett stolphål eller annan typ av nedgrävning.

Gropar och härd

I schakten öster och väster om huset framkom fyra gropar samt botten av en härd.

I plan var groparna mellan 0,25 x 0,50 meter till 0,87 meter i diameter. Härdbottnen var 0,66 meter i diameter. Härden och tre av groparna undersöktes vid förundersökningen. De senare var 0,20–0,34 meter djupa, medan härdbottnen endast var 0,03 meter djup (se figur 16).

En av groparna, A23291, utgick efter undersökning. Här påträffades visserligen en vävtyngd och ett bränt rörben, men också rödgodts och modernt flaskglas, och gropen måste därför tolkas som relativt sentida.

Figur 16. Gropen A 22843 i sektion och härden A22803 i plan. Gropen var 0,87 meter i diameter och 0,34 meter djup. Härdbottnen var 0,66 meter i diameter och endast 0,03 meter djup. Foto: Ellinor Larsson.

Fynd

Fyndmaterialet från förundersökningen var mycket sparsamt och utgjordes, utöver vävtyngdsfragmentet, det brända benet och rödgodsskärvan i gropen A23291, av ett bryne som påträffades i stenskoningen till stolphålet A23135 och av ett bränt ben i fyllningen till stolphålet A23057. Därutöver tillvaratogs bränd och sintrad lera från stolpavtrycket A23045 där några av bitarna innehöll avtryck efter trä (se bilaga 3).

De sentida hägnadsresterna

I den östligaste delen av undersökningsområdet framkom ett flertal störhål, och dessa kunde följas i alla förundersökningsschakten som ett stråk i nord-sydlig riktning. Sannolikt utgör de rester efter någon form av hägnadssystem. Den kvarvarande stör som fanns i ett av störhålen tyder på att detta hägnadssystem är tämligen sentida.

Tolkning

Storleken på fornlämning Mosjö 69 kan utifrån förundersökningen uppskattas till runt 4 000 m², varav det östligaste området redan kan anses vara förhållandevis väl undersökt. Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen föreslog utifrån detta att den särskilda arkeologiska undersökningen skulle ta utgångspunkt i det centrala boplotsområdet kring det påvisade huset och omfatta en yta av ca 3 000 m².

Baserat på resultaten från förundersökningen var det rimligt att uppskatta att antalet anläggningar inom hela området uppgick till mellan 50 och 100 stycken. Fyndmaterialet väntades vara relativt sparsamt och liksom vid förundersökningen borde flertalet fynd komma i anslutning till stolphål, gropar eller andra typer av nedgrävningar.

Fornlämningen ligger i åkermark och är påverkad av plöjning och dikesgrävning, men dock inte i större grad än vad som kan anses vanligt i en plöjd åker. De var till exempel inte lika skadade som de anläggningar som undersökts på Mosjö 50, 51 och 52 (jfr Knabe 2003). Inga kulturlager påvisades vid förundersökningen och ett par av de stolphål som legat uppe på höjden var påtagligt grundare än stolphålen längre västerut, vilket skulle kunna förklaras av att höjden skalats av något av plöjningen. Att väggstolpar finns bevarade ger dock en fingervisning om att huslämningen inom andra ytor kan vara mindre påverkad. Den samlade bedömningen blir därför att en slutundersökning har potential att tillföra kunskap om såväl platsen som gårdsbebyggelsen i regionen.

Vid förundersökningen påträffades inga fynd som kunde datera huset. En preliminär datering av fornlämningen kunde därför inte göras närmare än till perioden bronsålder–järnålder i detta skede. Dock antydde vävtyngdsfragmentet i en av groparna en datering till järnålder.

Den övergripande målsättningen med förundersökningen av Mosjö 69 var att skapa ett underlag för länsstyrelsen inbegripande datering och rumslig avgränsning av fornlämningen samt klarlägga eventuell förekomst av kulturlager (innehåll, utbredning och tjocklek), klarlägga förekomst av anläggningar (utbredning, bedömning av antal och typer), klarlägga eventuellt fyndinnehåll samt slutligen bedöma fornlämningens bevarandegrad.

Förundersökningen visade sammanfattningsvis att det rörde sig om en begränsad men välbevarad boplatz, framför allt var lämningen av det treskeppiga huset välbevarad.

Mosjö 69 – Slutundersökning

Bakgrundsbeskrivning

Förundersökningen av Mosjö 69 genomfördes av KM under perioden 22 september till 2 oktober 2008. Resultaten var av en sådan omfattning att Länsstyrelsen i Örebro län fattade beslut om att en arkeologisk särskild undersökning skulle genomföras, vilken tilldelades KM genom direktval i överenskommelse med Vägverket. Den särskilda arkeologiska undersökningen genomfördes under perioden 2008-10-13–2008-11-04.

Syfte och frågeställningar

I enlighet med länsstyrelsens kravspecifikation var det övergripande syftet för den arkeologiska undersökningen att bidra till den allmänna kunskapsuppbyggnaden inom arkeologin i Örebro län. Det mer specifika syftet var att undersöka, dokumentera och tolka fornlämning Mosjö 69. Detta skulle göras utifrån frågeställningar som formulerats med utgångspunkt i resultaten av den arkeologiska förundersökningen och det rådande arkeologiska forskningsläget i regionen, och inte minst i samband med den förhistoriska bygden i närområdet och de närliggande Mosjö 50, 51 och 52.

Enligt länsstyrelsens önskemål skulle den särskilda undersökningen i första hand inriktas på konkreta frågor rörande boplatsens typ och struktur. Utifrån dessa premisser formulerades följande frågor som skulle vara vägledande för den arkeologiska undersökningen:

- *Vilken typ av boplats var Mosjö 69? Är det en fullständig gårdsmiljö med flera hus eller en mera begränsad typ av bosättning?*
- *Vilka hus och bustyper finns representerade? Hur många och vilka typer av hus finns på platsen?*
- *Hur har boplatsstrukturen sett ut? Går det att urskilja en rumslig organisation och struktur av boplatsen?*
- *Vilket var näringsfånget? Ger anläggningarna indikationer på vilken typ av näringsfång som har bedrivits på platsen?*
- *Vilken period tillhör verksamheten och tillhör alla lämningar och anläggningstyper samma bosättningsfas?*
- *Hur kan boplatsen RAÄ 69 tolkas i ett större sammanhang i förhållande till annan bebyggelse i närområdet och regionen?*

Genomförande

Undersökningen genomfördes under perioden 13 oktober till 4 november. Med utgångspunkt i (och inklusive) de redan öppnade schakten från förundersökningen, maskinavbanades en yta av sammanlagt 2 860 m². Schaktningen utfördes med larvbandsdriven grävmaskin.

Efter avbaning rensades ytan fortlöpande. Samtliga anläggningar, lager, lösfynd och topografiska objekt mättes in med totalstation och överfördes till Intrasis.

Anläggningar undersöktes i allmänhet till hälften och med spade och/eller skärslev, varefter sektionen beskrevs och dokumenterades genom ritning i skala 1:20. Om det bedömdes vara av särskilt intresse, till exempel för att fånga konstruktionsdetaljer eller fyndmaterial, undersöktes därefter resterande del av anläggningen.

Undersökningsområdet utgjordes av odlad mark med lera i undergrunden. Eftersom undersökningen utfördes under en period med mycket regn och den styva leran gjorde att regnvattnet inte rann undan, behövdes vissa områden rensas flera gånger för att återfinna anläggningarna, vilket tog tid och försvårade undersökningen. Anläggningar som inte återfanns avskrevs utan undersökning.

Målet var att samtliga anläggningar skulle undersökas, men på grund av tidsbrist blev detta inte möjligt. Av de inmäta anläggningarna prioriterades då anläggningar tillhörande det hus som framkom vid undersökningen, varav samtliga (med undantag för tre väggstolpar) undersöktes minst till hälften. Av de övriga anläggningarna undersöktes ett urval motsvarande minst hälften av det totala antalet med fullständig dokumentation och övriga mer extensivt. Till varje anläggning upprättades efter undersökning en kortfattad beskrivning. De anläggningar som endast undersöktes extensivt beskrevs i plan varefter en mindre del av anläggningen provundersöktes för att utreda djup, fyllningskaraktär och anläggningstyp. Alla undersökta anläggningar dokumenterades med digitalfoto.

Vid undersökningen insamlades träkolsprov för datering från de anläggningar som utgjorde slutna kontexter. Makroprov togs i stolphål, härdar och gropar med syfte dels att funktionsbestämma anläggningarna eller den konstruktion de ingått i, dels i daterande syfte.

Inmätningar med totalstation gjordes i rikets koordinatnät RT 90. Informationen har lagrats, redigerats och analyserats i det GIS-baserade dokumentationssystemet Intrasis 2.1/Intrasis Analysis. För vidare bearbetning och presentation har ArcGis, Arc View 9.2 använts. Bildbearbetningen har utförts i Photoshop 7.0.

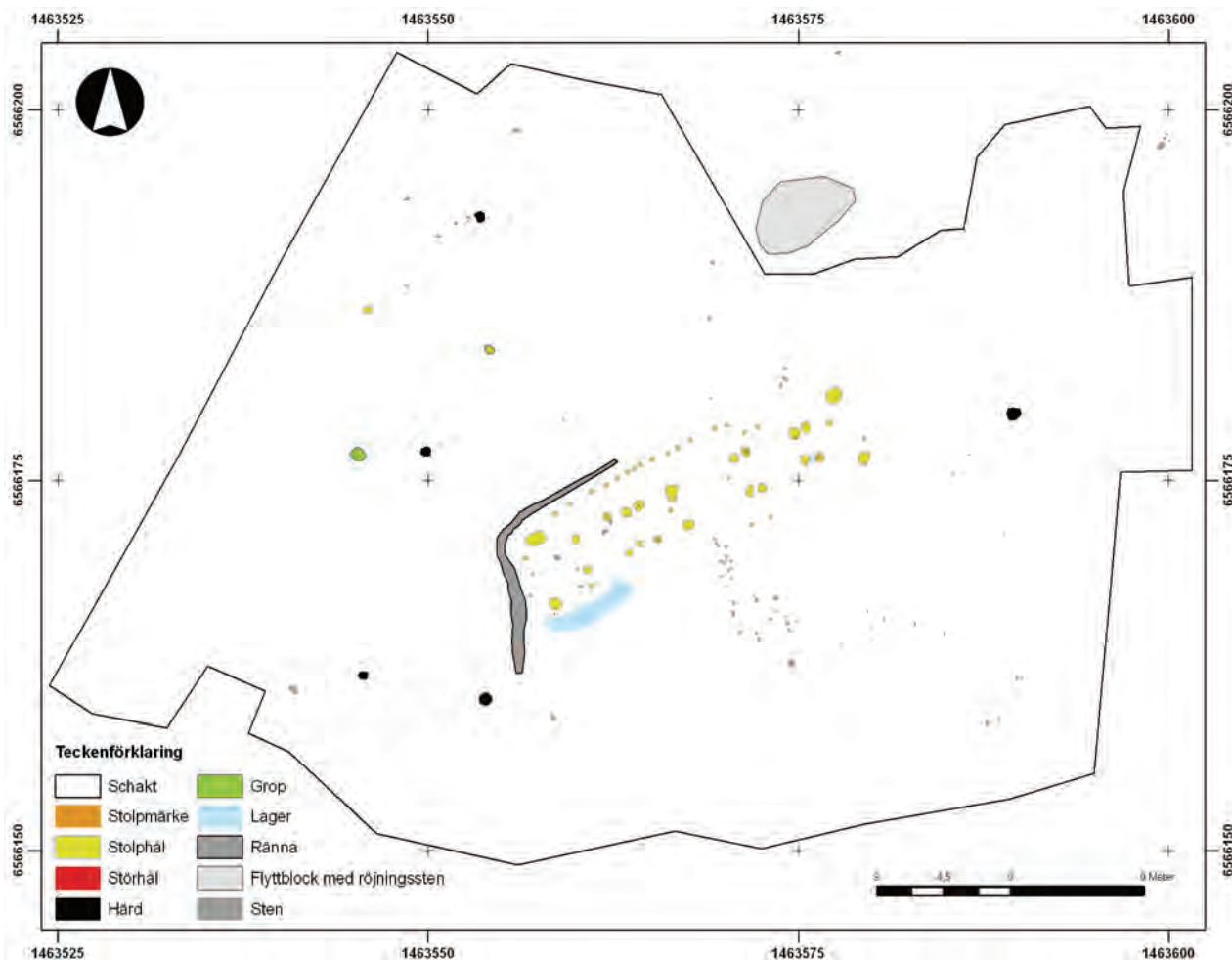
Resultat

Den särskilda arkeologiska undersökningen av Mosjö 90 resulterade i cirka 170 inmäta anläggningar, inbegripet de anläggningar som härrörde från förundersökningen. Av dessa tillhör cirka 60 stycken den välbevarade huskonstruktion som framkom eller aktiviteter i direkt anslutning till detta hus. Dessa anläggningar utgörs av stolphål för takbärande stolpar, väggstolpar, övriga stolp- och störhål, gropar inne i och omedelbart utanför huset, en väggränna/takdropp samt en skärvstenansamling. I övrigt framkom härdar, störhål, gropar och övriga fördjupningar och mörkfärgningar, samt drygt mörkfärgningar som direkt kunde avskrivas då de innehöll modern matjord eller brända trädrötter (se tabell 5 och bilaga 2).

Anläggningstyp	Antal inmäta anläggningar
Stolphål	54
Störhål	42
Härd	5
Grop	3
Utgår	63
Avtryck av stolpe	8
Ränna	1
Lager (varav ett skärvstenslager)	2

Tabell 5. Anläggningar som framkom vid den särskilda arkeologiska undersökningen (inklusive förundersökningen) av Mosjö 69.

Eftersom tidsbrist innebar att det inte skulle bli möjligt att undersöka alla anläggningar, prioriterades i första hand de anläggningar som kunde knytas till husets bärande konstruktioner. Med undantag för tre väggstolpar undersöktes samtliga dessa anläggningar till minst hälften.

Figur 17. Schaktplan. En detaljplan över huset med anläggningsnummer presenteras i figur 18. Skala 1:500.

Majoriteten av anläggningarna tillhörde ett välbevarat treskeppigt långhus från mellersta järnåldern med bevarade takbärande stolphål, vägglinjer och väggränna. Även ytterligare anläggningar såsom härdar, skärvstenslager och avfalls- och förvaringsgropar kunde knytas till detta hus (se figur 17–18 samt bilaga 5).

I övrigt framkom en del spridda anläggningar som inte kunde knytas till någon konstruktion samt en mängd stөрhål som tolkades som tillhörande ett relativt sentida hägnadssystem.

Huslämningen

Den välbevarade huslämningen som i delar framkommit redan vid förundersökningen låg i nordöstlig-sydvästlig riktning på undersökningsområdets högsta del. Ursprungligen har huset alltså legat på en svag förhöjning i det annars flacka landskapet. Stolphålen efter både takbärande stolpar och väggstolpar fanns bevarade,

liksom rännan längs husets västra gavel, och dessutom en rad anläggningar som också kunde knytas till huset och/eller dess användningstid (se figur 18). Generellt var den norra och västra delen bättre bevarad än den södra och östra. Spår av plöjning finns och de stolphål som ligger lägst i terrängen är djupare än de som ligger högst vilket tyder på att höjdpartiet ”skalats” ned av senare tiders markanvändning.

Storleken på huset har bedömts utifrån husets väggar, där den norra långväggen tycktes ha varit särskilt kraftig och därför också bäst bevarad. Huset uppskattas ha varit cirka 25 meter långt och cirka 5,5–7,5 meter brett. Uppskattningen av husets längd försvårades av att det byggts om i något skede.

Förutom själva konstruktionen kunde en rad andra typer av anläggningar knytas till huslämningen, till exempel härdar och gropar. Framför huset i söder fanns en stenig yta. En bit väster om den steniga ytan fanns ett skärvstenslager tolkat som ett uttraktionslager, kanske från eldstäder som funnits i huset.

Undersökningarna visade att många av dessa anläggningar var större än de först såg ut att vara, eftersom nedgrävningarna genomgående hade samma färg som den sterila leran de var nergrävda i. Detta försvårade givetvis undersökningen något.

Huskonstruktionen

Bockparen

Husets takbärande konstruktion var synnerligen välbevarad med kraftiga stolphål, i regel stenskodda. Stolphålen tillhörande de takbärande stolparna var huvudsakligen 0,4–0,8 meter stora och 0,09–0,45 meter djupa. En intressant detalj är att flera av de takbärande stolparna innehållit ytterligare en stolpe. Denna var mindre och antingen placerad i kanten av samma stolphål som den takbärande stolpen eller strax utanför.

De inre takbärande stolparna bildar åtta–nio bockpar med 2,25–2,85 meters avstånd mellan stolparna i varje bockpar och 1,05/2,15–5,55 meter mellan bockparen (mätt från stolphålens mitt), samt en eller två stolpar som kan representera omstolpningar. Avståndet mellan stolparna i de takbärande bockparen indikerar att huset har haft svagt konvexa långväggar.

Hörnstolparna

Samtliga fyra hörnstolpar framkom tydligt vid undersökningen. De var genomgående av större dimensioner än de takbärande stolphålen i bockparen. Allra störst var de två norra hörnstolphålen, varav det nordvästra var hela 1,4 x 0,78 meter (Ö–V).

Samtliga hörnstolpar har varit placerade i linje med väggstolparna, dvs. något utdragna i förhållande till de övriga takbärande stolparna. Denna konstruktion benämns ”hörn 2” enligt den hustypologi som Hans Göthbergs upprättat (Göthberg 2000). Avståndet mellan stolparna i de två hörnstolpsparen i öst och väst är cirka 4,8 meter.

I anslutning hörnstolphålen i den södra gaveln fanns störhål, ett i sydväst och två i sydöst, som kan ha innehållit mindre stöd Stolpar eller liknande.

Väggkonstruktionen

Stolphålen för väggstolparna var mellan 0,15–0,35 meter i diameter och 0,04–0,21 meter djupa. Mellanrummet mellan väggstolparna varierade något, men var omkring en meter. Avståndet mellan väggstolparna indikerar, tillsammans med de betydande mängder lerklining som framkom i stolphålens fyllning, att väggarna varit konstruerade av lerklinat flätverk.

Omedelbart utanför nordvästra och västra sidan av huset framkom en dikesliknande anläggning. Denna var relativt tydlig i plan, men endast 0,02–0,04 meter djup. Eftersom den norra delen av anläggningen till synes ligger parallellt med vägglinjen kan denna vara bevarade spår efter takdropp/avrinning från taket, medan den södra delen kan vara avledning av vattnet bort från huset.

Ingångar

De två indragna stolphålen i östra delen av den bevarade vägglinjen kan indikera att huset har haft en ingång här. Inuti och/eller omedelbart utanför huset fanns också ett antal grunda mörkfärgningar/fördjupningar som tolkades som spår efter aktiviteter i och utanför huset, förslagsvis nertrampade ytor vid husets ingångar.

Med denna tolkning föreslås två ingångar på södra sidan av huset, en i västra delen av huset som kan ha varit ingång till boskapsdelen och en i östra delen av huset som kan ha varit ingång till bostadsdelen. De mindre groparna inne i huset kan vara spår efter omstolpningar eller grunda stolphål utan stenskonung, alternativt stolphål som tagits ur bruk där man återanvänt stenskonungen. Denna tolkning baseras i första hand på att två av dessa gropar ligger i direkt anslutning till ett stenskott stolphål (A23108), medan den tredje ligger just där man saknar ett stolphål som kan bilda ett bockpar tillsammans med stolphålet A23135.

Fynd och naturvetenskapliga analyser

Fynd från huset

Det framkom 12 föremålsfynd inne i huset, fördelade på tre stolphål: en slipsten, sex keramikfragment, fyra vävtyngdsfragment av lera och ett fragment av lera med ”infasningar” för fingrar, möjligen handtag till ett mindre kärl (se bilaga 3). Samtliga fynd av vävtyngder och keramik framkom i de två östligaste stolphålen för de takbärande stolparna A27886 och A29049. Ett vävtyngdsfragment hittades också i en av groparna som undersöktes vid förundersökningen (A23291). Förutom dessa framkom enstaka brända ben i två av stolphålen inne i huset, men flera kan eventuellt finnas i insamlade makroprov. I övrigt framkom en del järnföremål som sannolikt är av nyare datum.

Fynd av vävtyngder i båda de två östligaste stolphålen kan indikera förekomsten av en mellanvägg mellan dessa två stolparna och att väven har varit uppspänd intill denna vägg. Fynd av vävtyngder i motsvarande stolphål, men i västra ändan av huset, är tidigare påträffat i Hus 5 vid Trekanten i Gamla Uppsala (Onsten-Molander & Wikborg 2006:119f). Alla vävtyngdsfragmenten var sekundärt brända och har därför sannolikt hamnat nere i stolphålen efter branden.

Men koncentrationen av föremål till ett fåtal stolphål kan också tolkas som att föremålen deponerats i stolphålen i religiöst syfte, något som noterats på många platser (jfr Carlie 2004).

Flera av fynden var eldpåverkade och detta tillsammans med de rikliga mängder kol och bränd lera som fanns i stolphålsfyllningarna visar att huset antagligen brunnit.

¹⁴C-prov

De kolprov som analyserades hämtades samtliga från makrofossilprov (ur de takbärande stolphålen) i stället för från vedartsproven. Med tanke på att huset har brunnit är det mycket troligt att det är kol från stolparna som analyserats (se bilaga 6).

Dateringarna från de takbärande stolparhålen fördelade sig enligt: 410–560 AD (kal. 2 sigma, Ua-38804), 430–610 AD (kal. 2 sigma, Ua-38805), 130–400 AD (kal. 2 sigma, Ua-38806) och 430–610 AD (kal. 2 sigma, Ua-38807).

Makrofossilprov

Makrofossilprover från tio av de takbärande stolparna i huset har analyserats. Bland innehållet finns sädeskorn, åkerogräs och ängsväxter. Fynden indikerar odling, men också att ängsmark funnits i husets närhet. Makrofossilproven tyder på odling, ängsbete eller höslätter. Dessutom hittades sprutslagg i flera av proven (se makrofossilrapport, bilaga 8). Vid själva undersökningen kunde ingen slagg iakttas, men däremot finns rikligt med kraftigt sintrad lera i många av stolphälén. Smide kan därför inte uteslutas på platsen.

Vedartsanalys

Inför urvalet av prover som skulle ¹⁴C-dateras gjordes en vedartsbestämning av träkol från åtta anläggningar. Det primära syftet var att få fram provmaterial med så låg egenålder som möjligt. Vedartsanalysen utfördes av Erik Danielsson/Vedlab (bilaga 7). Det urval av fyra prover som skickades för ¹⁴C-analys utgjordes dock av makrofossil från anläggningar i huskonstruktionen (bilaga 8).

Osteologi

Benen har studerats av Ylva Telldahl vid Stockholms universitet. Eftersom fragmenten var mycket små kunde de inte bedömas och därför inte heller tillföra någon ny kunskap.

Tolkning av huset

Hustyp

Utifrån avståndet mellan stolparna i de takbärande bockparen och mellan de takbärande stolparna och väggstolparna kan konstruktionen bestämmas som underdimensionerad, eftersom mittskeppet utgör mindre än hälften av husets totala bredd. Detta kan i första hand iakttas längs norrväggen där väggstolparna finns bevarade. Enligt Hans Göthberg och resultaten från de senare E4-undersökningarna i Uppland är den äldre överbalanserade eller balanserade konstruktionstypen vanlig från äldre bronsålder fram till yngre romersk järnålder, medan den underbalanserade konstruktionstypen introduceras under romersk järnålder och finns kvar åtminstone fram till tidig medeltid. I samband med den underbalanserade konstruktionstypen blir också gavelkonstruktionen ”hörn 2”, som fanns representerad i huset inom Mosjö 69, vanligt förekommande. Hustypen har paralleller bland annat i Hus 5 vid Trekanten i Gamla Uppsala, daterat till yngre romersk järnålder (Onsten-Molander & Wikborg 2006:78f och där anförda referenser till samma konstruktionstyp).

Rumsindelning och funktion

Av de totalt åtta takbärande bockparen kan ett eller två sannolikt representera omstolpningar.

Men även om man räknar med två faser visar det varierande avståndet mellan bockparen (1,05/2,15–5,55 meter) att stolpsättningen är oregelbunden. Huset kan sannolikt delas in i två eller tre sektioner med olika spannlängder. Sektionen med det minsta avståndet finns i västra del av huset med 1,05–3,0 meter mellan spannen, vilket kan indikera att detta har varit boskapsdelen av huset, medan det längre avståndet i östra delen av huset indikerar en eller två bostadssektioner. Denna indelning stöds även av de topografiska förhållandena på platsen, där den västra delen av huset ligger i en svag västsluttning och därför något lägre än resten av huset, vilket anses vara en indikation på fähus. I bågge ändrar av huset kan det ha funnits gavelrum med ekonomifunktion, till exempel förråd. Analyser av makroprov kan eventuellt ge flera ledtrådar till rumsindelningen.

Det faktum att alla föremålsfynd var koncentrerade till östra delen av huset stöder hypotesen om rumsindelning ytterligare. Fynd av vävtyngder i båda stolphälén i husets

östligaste bockpar kan indikera att det funnits en mellanvägg mellan dessa båda stolpar och att väven varit uppspänd intill denna. Ett annat alternativ är att vävtyngderna har deponerats i stolphålen avsiktligt, vilket dock inte utesluter att där kan ha funnits en vägg. Vid en förundersökning år 2007 av Mosjö 274 påträffades ett treskeppigt hus från folkvandringstid, där keramik fanns i stolphål, vävtyngder i en grop och en underliggare till en malsten blivit deponerad i en ränna. Malstenen tolkades där som ett slags husoffer, men det är inte omöjligt att de övriga föremålen också haft en liknande funktion (jfr Knabe 2007).

De två indragna stolphålen i östra delen av den bevarade vägglinjen i norr kan vara spår efter ingångar. Även mörkfärgningar på olika platser kring huslämningen kan vara indikationer på nedtrampade ytor vid ingångar. Dessa kan därför indikera ingångar även på husets södra sida, en i västra delen av huset som kan ha varit ingång till bostadsdelen och en i östra delen av huset som kan ha varit ingång till bostadsdelen.

Ingen härd hittades inuti huset, men det finns inget som motsäger att det funnits t ex en uppbyggd härd som plöjts bort eller på annat sätt försvunnit utan att lämna spår. Skärvstensansamlingen söder om huset (benämnd kulturlager på schaktplanen) innehöll sot, kol och skärvsten och kan därför vara utkast från eldstäder och härdar inne i huset (även om sådana alltså inte påvisades).

Ombyggnad

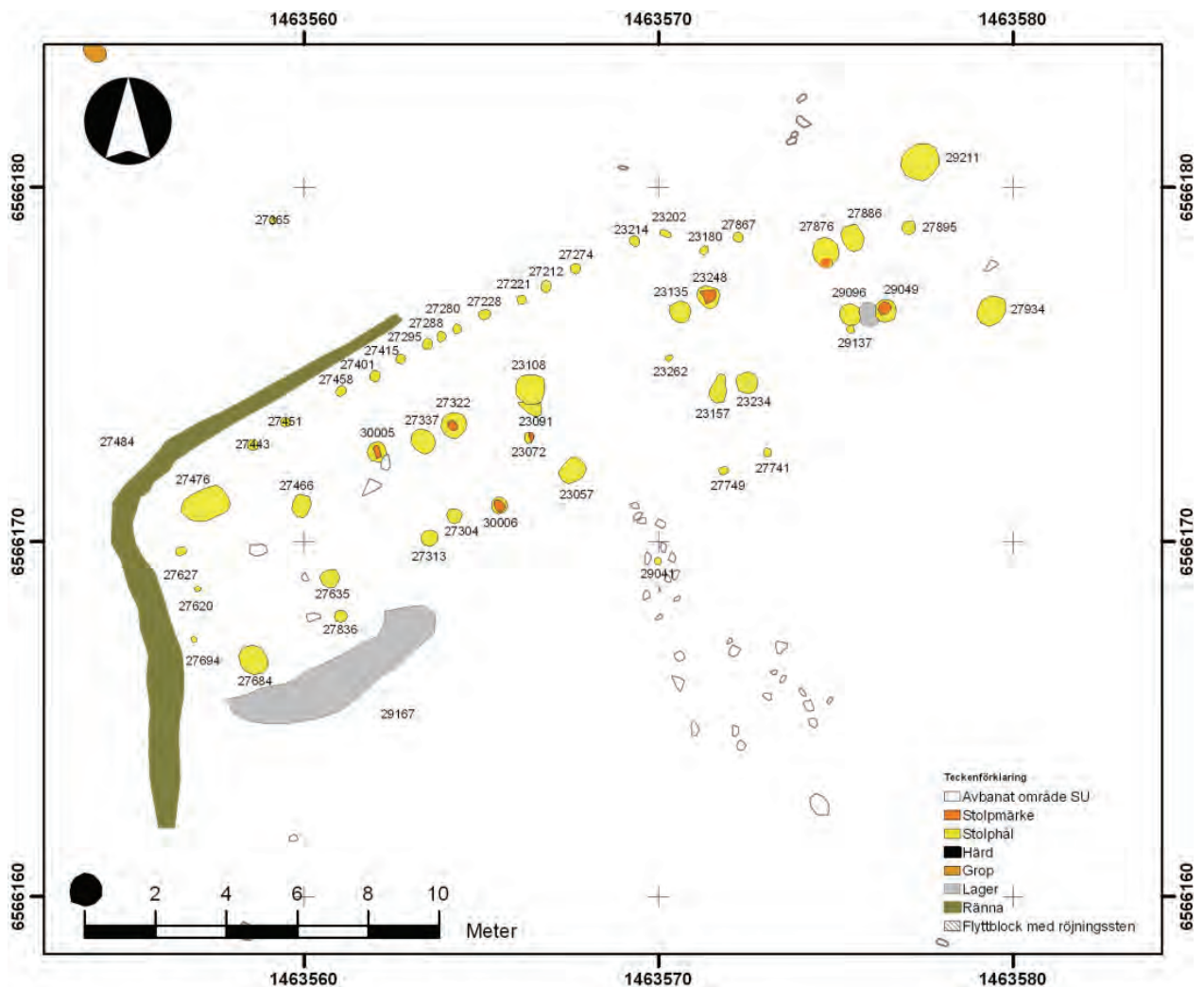
Den täta stolpsättningen i huset talar för att huset byggts om i något skede. Antalet samtida bockpar har uppgått till fem eller sex stycken. Samtliga bockpar, utom möjligtvis det längst i väster hade bytts ut. I vissa fall var de nya stolparna placerade en bit ifrån de äldre bockparen. I andra fall sammanföll platsen för stolpen med den tidigare.

Det förslag till fasindelning som presenteras i figur 19 bygger på förekomsten av märken efter brända stolpar i hos flera av stolphålen i fas A, ett antagande att det var branden som orsakat ombyggnationen, samt på stratigrafiska förhållanden där nedgrävningen för det yngre stolphålet i fjärde bockparet från väster tydligt skär den äldre.

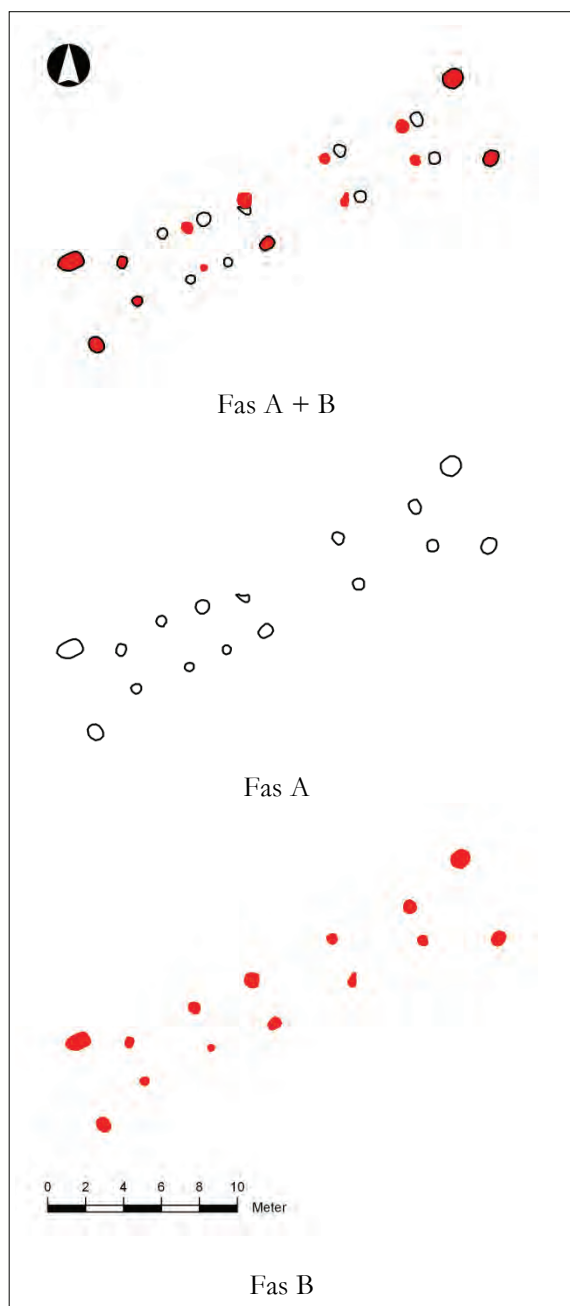
Sammantaget pekar dateringarna och stolpsättningarna mot att huset både använts och omstolpats någon gång under loppet av romersk järnålder–folkvandringstid/vendeltid. Med tanke på samstämmigheten i tre av dateringarna får husets brukningsfas under folkvandringstid/tidig vendeltid anses vara förhållandevis säker.

Huset

- Objekt:** Treskeppigt långhus med två urskiljbara faser.
Underbalanserad konstruktion, B2-typ med ”hörn 2” gavel.
- Yttre form:** Rektangulär form med svagt konvexa långsidor.
Längd: ca 25 meter
Bredd ca 5,5–7,5 meter
- Vägg:** Ett stort antal väggstolpar finns bevarade, främst längsmed den norra långväggen.
- Tak:** Stolphål efter 9 x 2 parställda stolpar. Huset har sannolikt varit konstruerat med 5–6 bockpar där huvuddelen vid något tillfälle bytts ut.
Bockbredd: 2,25–2,85 meter.
Spannlängd fas A: 2,3–5,8 meter
Spannlängd fas B: 3,4–4,8 meter
- Finnd:** En slipsten, sex keramikfragment, fyra vävtyngdsfragment och ett fragment av lera med infasningar för fingrar, samt enstaka brända ben.
- Analys:** ¹⁴C: Ua-38804, Ua-38805, Ua-38806, Ua-38807
Vedart: Kp2, Kp5, Kp9, Kp10, Kp13, Kp17, Kp21, Kp23
Makrofossil: 10 jordprov analyserades, samtliga från stolphål
- Datering** Makrofossil från fyllningen från stolphål i huset har daterats till romersk järnålder–tidig vendeltid.

Figur 18. Detalj över området med huset. Skala 1:200.

Figur 19. Tolkningsplaner över de takbärande stolphålen och hörnstolphålen i huset med ett försök till fasindelning av bockparen. Skala 1:400.

Övriga anläggningar

Vid den särskilda undersökningen av Mosjö 69 framkom också ett antal härdar. Härdarna var mellan 0,5 och 1 meter stora och 0,02–0,25 m djupa och låg relativt spridda i området runt huset. Dock påträffades ingen härd inuti huset.

Två av härdarna var skurna i kanten av större gropar. Båda dessa gropar innehöll huvudsakligen modern matjord, men även ett tydligt gråaktigt urlakningsskikt runt kanten. Den ena var fylld med 0,15–0,35 meter stora stenar, varav vissa var skärviga. Dessa gropar var av samma typ som de övriga större groparna som påträffades i området (samt den stora gropen strax öster om förundersökningsområdet som påträffades vid utredningen). En sannolik tolkning är att detta är gropar efter stenlyft

och större block som har tagits bort i nyare tid i samband med plöjning av åkern. Detta kan i så fall indikera att två av de fem härdarna på boplaten ursprungligen var anlagda intill större stenar eller stenblock, som därför möjligen kan ha haft en funktion i samband med bruket av härdarna.

Övriga gropar, fördjupningar och mörkfärgningar var huvudsakligen av två typer: matjordsfickor med modern matjord, brända trädrötter och rotvältor (störningar) eller fördjupningar innehållande det som i fält antogs vara äldre matjord. Den äldre matjorden kunde tydligt observeras i botten av den moderna matjorden över hela området som ett gråaktigt bottenskikt med enstaka kolfragment, med undantag för det högst belägna partiet cirka mitt på boplatområdet, inklusive östra delen av huset. I detta område var också flera av stolphålen relativt grunda och med bottenskoningen synlig i ytan redan vid avbaningen, vilket indikerar att toppen av ”krönet” delvis har skalats av som följd av plöjning.

De flesta fördjupningar med ”äldre matjord” var grå–gråsvarta och mer kolrika än den övriga matjorden. Många av dessa fördjupningar låg också i områden där det äldre matjordsskiktet var relativt tjockt och tolkades därför som bottenskiktet av den äldre matjorden med spår efter den äldsta påvisbara röjningen av området alternativt röjning efter branden som ödelade fas 1 av huset.

Den sista kategorin av anläggningar är stolp- och störhål som inte har direkt samband med huset. De flesta störhålen påträffades öster om huset, men enstaka även på ytan väster om huset. Vid förundersökningen framkom ytterligare störhål längst i öster, varav två hade bevarade rester av stören, vilket tyder på att dessa lämningar sannolikt inte är särskilt gamla. Det kan dock inte uteslutas att några av störhålen inom slutundersökningsområdet har samband med aktiviteter på järnåldersgården, men inga tydliga mönster i form av inhägnader eller dylikt kan urskiljas. Även två möjliga stolphål påvisades väster om huset, men också dessa är svåra att tolka in i någon konkret kontext.

Tolkning av Mosjö 69

Den arkeologiska särskilda undersökningen av Mosjö 69 resulterade i lämningen efter ett välbevarat treskeppigt hus använt i två olika faser under perioden romersk järnålder–folkvandringstid/vendeltid, med stolphål efter såväl takbärande stolpar som väggstolpar och dessutom delvis bevarade väggrännor.

I övrigt framkom ett mindre antal anläggningar bestående av hägnadsrester (sentida), gropar, härdar och mörkfärgningar varav en del kunde knytas till huset och andra till sentida aktiviteter på platsen.

Målsättningen med den särskilda arkeologiska undersökningen var särskilt inriktad på konkreta frågor kring boplatens typ och struktur – vilka besvarades av undersökningen. Av allt att döma har boplaten bara bestått av det enda huset. Därför går det inte att uttala sig så mycket om den rumsliga strukturen på platsen. Anläggningarna ger inte heller så mycket kunskap om näringsfånget på platsen, men makrofossilanalyserna har indikerat odling, betesdrift och metallhantering. De övriga anläggningarna kunde knytas antingen till denna period eller till de mycket sentida aktiviteter på platsen som representeras av de sentida hägnadsresterna och en del av groparna.

I bygden finns ett antal kända boplatser från järnåldern. På grund av både geografisk närhet och kronologisk överensstämmelse utgör lämningarna från Mosjö 50:1, 51:1

och 52:1 de mest intressanta jämförelseobjekten. Mosjö 50:1 tycktes utgöras av spridda anläggningar som inte kunde sammanföras till några övergripande strukturer. Även resultaten från Mosjö 51:1 var något diffusa, men kan indikera att det på denna plats skett en mindre nyetablering under romersk järnålder (Knabe 2003). Samma mönster tycks kunna urskiljas vid den betydligt mera omfattande boplatsen vid Bäcklunda, Mosjö 52:1–2. Även här påträffades enstaka hus från mellersta järnåldern, som tycks ha varit relativt ensamliggande. På samtliga platser tolkades lämningarna från mellersta järnåldern som mindre och tillfälliga etableringar, och anledningen till deras tillfälliga natur tolkades vara områdets dåtida naturgeografi som var långt ifrån optimal ur ekonomisk synpunkt. På samtliga platser var också lämningarna relativt skadade av sentida plöjning, vilket inte minst skadat de delar av husen som inte var takbärande (Graner & Johannesen 2003, Knabe 2003).

Järnåldersgården inom Mosjö 69 faller väl in i detta mönster. Sannolikt har den etablerats vid samma tid som de övriga, som ett led i en allmän expansion i området vid denna tid. Av allt att döma har den inte varit i bruk särskilt länge, för då borde det finnas betydligt fler anläggningar på platsen inte minst förvarings- och avfallsgropar som i stort sett saknades. Men lämningarna i Mosjö 69 var betydligt mera välbevarade än på de andra platserna, vilket gör att denna plats kan lämna ett värdefullt bidrag till vår kunskap om hur en mindre bebyggelseenhet kunde vara uppbyggd inte minst när det gäller konstruktionen och den rumsliga strukturen inom själva huset.

Referenser

Bergdahl, A. 1961. Det glaciala landskapet. I: *Kumlabygden I. Berg, jord och skogar*. Kumla.

Bronk Ramsey, C. 2005. Improving the resolution of radiocarbon dating by statistical analysis: I *The Bible and Radiocarbon Dating: Archaeology, Text and Science*. (Red.) Levy, T.E och Higham, T.F.G. London. s. 57–64.

Florin, S. 1961. De äldsta skogarna och det första åkerbruket. I: *Kumlabygden I. Berg, jord och skogar*. Kumla.

Fors, T. 2005. *Södra Trärleden, mellan E20 och Riksväg 51. Arkeologisk utredning. Närke, Gällersta och Mosjö socken samt Örebro stadsområde, Mosjö-Bondsätter m.fl. dnr 421-3691-2004, dnr 421-2197-2005*. RAÄ UV Bergslagen, Rapport 2005:22. Örebro.

Graner, G. & Johannessen A–C. 2003. *Bönderna vid Bäcklunda – från stenålder till historisk tid. Del 2. Särskild arkeologisk undersökning. Närke, Mosjö socken, Törsjö 2:4 och 8:1, RAÄ 52*. RAÄ UV Bergslagen, Dokumentation av fältarbetsfasen 2003:2. Örebro.

Göthberg, Hans, 2000. *Bebyggelse i förändring. Uppland från slutet av yngre bronsålder till tidig medeltid*. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet. OPIA 25. Uppsala.

Karlenby, L. 2001. Nya rön kring bosättningsmönster under förhistorisk tid i Närke. I: *Från Bergslag till bondebygd 2001*. Årsbok från Örebro läns hembygdsförbund och Stiftelsen Örebro läns museum. Örebro.

Karlenby, L. & Knabe, E. 2001. Rummets sublima dimension – hur disponerade man utrymmet på en tidigneolitisk boplatz? *Blick för Bergslagen*. RAÄ, Avdelningen för arkeologiska undersökningar UV Bergslagen. Årsbok 2001. Örebro.

Knabe, E. 2003. *Bönderna vid Bäcklunda – från stenålder till historisk tid. Del 1. Särskild arkeologisk undersökning. Närke, Mosjö socken, Törsjö 2:4 och 8:1, RAÄ 50–52*. RAÄ UV Bergslagen, Dokumentation av fältarbetsfasen 2003:1. Örebro.

Knabe, E. 2007. *Södra Lindbult. Järnåldersbebyggelse vid Karlslundsåsen. Arkeologisk förundersökning. Närke, Mosjö socken, RAÄ 266, 267,274 och 277*. RAÄ UV Bergslagen Rapport 2007:8. Örebro.

Onsten-Molander, A. & Wikborg, J. 2006. *Trekanten och Björkgården. Boplatzlämningar från brons- och järnålder vid Fullerö*. Arkeologi E4. SAU Skrifter 13. Uppsala.

Pettersson, O. 1998. *Fjärrvärmeledning mellan Örebro och Kumla. Arkeologisk utredning. Närke, Örebro stadsområde, Mosjö och Kumla socknar*. RAÄ UV Mitt Rapport 1998:61. Stockholm.

Reimer, P.J. m fl. 2004. *Radiocarbon* 46.

Seiler, A. 2005. *Vallby norra. En boplatz från yngre bronsålder, yngre järnålder och tidig medeltid i Tämnråns dalgång*. Väg E4, sträckan Uppsala-Mehedeby. Uppland, Tierps socken, Fäcklinge 2:10, Vallby 1:3 och 2:4, RAÄ 231. Arkeologisk undersökning. UV GAL Rapport 2005:1.

Westin, Å. 2008. *Äldre bebyggelse vid Mosjö kyrka. Arkeologisk förundersökning. Närke, Mosjö socken, Mosås 5:7, RAA 58. RAÄ UV Bergslagen Rapport 2008:14. Örebro.*

Tekniska och administrativa uppgifter

FU Gällersta 93:1

<i>KM projektnr:</i>	KM08068
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-07941-2008, 2008-07-14
<i>Undersökningsperiod:</i>	28 augusti – 15 september 2008
<i>Arkeologtimmar:</i>	182 timmar
<i>Maskintimmar:</i>	40,5 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	2 500 m ²
<i>Personal:</i>	Katherine Bless Karlsen (fältarbetsledare), Ellinor Larsson, Elisabet Pettersson, Anna Arnberg
<i>Belägenhet:</i>	Attersta 1:7, Gällersta socken, Örebro kommun, Närke
<i>Ekonomisk karta:</i>	10F3d SV
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Koordinater:</i>	6565368/1465437
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Inmätningssmetod:</i>	Totalstation
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Digitalt material i form av Intrasis-projekt och digitala bilder förvaras på KM, medan övrig fältdokumentation kommer att förvaras i ATA.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd tillvaratogs.

FU Mosjö 69

<i>KM projektnr:</i>	KM08068
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-07941-2008, 2008-07-14
<i>Undersökningsperiod:</i>	22 september – 02 oktober 2008
<i>Arkeologtimmar:</i>	195,5 timmar
<i>Maskintimmar:</i>	64 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	4 000 m ²
<i>Personal:</i>	Katherine Bless Karlsen (fältarbetsledare), Ellinor Larsson, Anna Arnberg
<i>Belägenhet:</i>	Mosjö-Sättertorp 1:2 (Törsjö 13:1–3), Mosjö socken, Örebro kommun, Närke
<i>Ekonomisk karta:</i>	10F3c
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Koordinater:</i>	6566177/1463596
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Inmätningssmetod:</i>	Totalstation
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Digitalt material i form av Intrasis-projekt och digitala bilder förvaras på KM, medan övrig fältdokumentation kommer att förvaras i ATA.
<i>Fynd:</i>	Fynden förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

SU Mosjö 69

<i>KM projektnr:</i>	KM08118
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-07941-2008, 2008-10-21
<i>Undersökningsperiod:</i>	2008-10-13–2008-11-04
<i>Arkeologtimmar:</i>	310 timmar
<i>Maskintimmar:</i>	75 timmar
<i>Exploateringsyta:</i>	3000 m ²
<i>Personal:</i>	Katherine Bless Karlsen (projektledare), Ellinor Larsson, Anna Arnberg
<i>Belägenhet:</i>	Mosjö-Sättertorp 1:2 (Törsjö 13:1–3), Mosjö socken, Örebro kommun, Närke
<i>Ekonomisk karta:</i>	10F3c
<i>Koordinatsystem:</i>	RT90 2,5 gon V
<i>Koordinater:</i>	6566177/1463596
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Inmätningssmetod:</i>	Totalstation
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Digitalt material i form av Intrasis-projekt och digitala bilder förvaras på KM, medan övrig fältdokumentation kommer att förvaras i ATA.
<i>Fynd:</i>	Fynden förvaras på KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Markslag/ topografiskt läge	Längd, m	Djup, m	Anmärkning	Anläggningar	Underlag	Unders & RAÄnr
20007		28	0,1–0,2	Matjordslagret var 0,1–0,2 meter tjockt och undergrunden bestod av lera. Matjorden var homogent gråaktig och ytan upplevdes som stenröjd. I östra delen av schaktet fanns dock en 0,97 x 1,0 meter stor markfast sten. Centralt fanns en 1,3 x 1,1 meter stor sten. Även denna var markfast. I väster fanns en 0,4 x 0,5 meter stor sten. Därutöver framkom ett antal 0,2 meter stora stenar.	–	Lera	FU Gällerstia 93:1
20013		15,5	0,1–0,2	Matjordslagret var ca 0,1–0,2 meter tjockt och hade en homogent gråaktig färg. Undergrunden bestod av lera. I södra delen av schaktet fanns en ca 0,9 meter stor markfast sten. I övrigt upplevdes ytan som stenröjd.	–	Lera	FU Gällerstia 93:1
20017		9,5	0,15–0,3	Matjordslagret var ca 0,15–0,3 meter tjockt. I södra delen var det grått till gråsvart och 0,1–0,2 meter djupt. Undergrunden bestod av grågul fin silt. I norra delen av schakten utgjordes undergrunden av orangegul moränsand med tre stycken 0,15–0,3 meter stora stenar synliga i ytan.	–	Siltig sand	FU Gällerstia 93:1
20023		18	0,2–0,3	Matjorden var 0,2–0,3 meter djup. I norra delen av schaktet innehöll undergrunden enstaka 0,07–0,2 meter stora stenar. I södra delen fanns ett tunt gråaktigt odlingslager. Längst i söder fanns en 0,7 meter stor flat sten.	–	Morän	FU Gällerstia 93:1
20028		10,5	0,3	Matjorden var 0,3 meter djup och undergrunden bestod av orangegul morän med inslag av 0,04–0,1 meter stora stenar. I södra delen av schaktet fanns ett 0,1 meter tjockt lager gråaktigt odlingsjord.	–	Morän	FU Gällerstia 93:1
20033		13	0,3–0,4	Överst fanns ett 0,2–0,3 meter tjockt grått till gråsvart odlingslager. Därunder ett ca 0,04 meter tjockt lager rostjord. Undergrunden bestod av grå silt.	–	Silt	FU Gällerstia 93:1

Schakt	Markslag/ topografiskt läge	Längd, m	Djup, m	Anmärkning	Anläggningar	Underlag	Unders & RAAnr
20037		15	0,2	Ett ca 0,2 meter tjockt matjordslager över ett tunt lager rostjord. Tydligt stenröjd yta.	–	Morän	FU Gällerstia 93:1
21240		25	0,2	Matjordslagret var ca 0,28 meter tjockt. I öster innehöll matjorden mycket rotdeklar, medan den i öster var mer gråkttig och homogen till sin karaktär. Undergrunden bestod av lera. Östra delen av schaktet var näst intill stenfritt och kan vara stenröjd. I resten av schaktet var tio stycken 0,2–0,3 meter stora stenar synliga i bottenleran.	–	Lera	FU Gällerstia 93:1
22515		35	0,3	2 störhål framkom.	A22699, A22714	Lera	FU Mosjö 69
22534		40	0,35	1 störhål framkom.	A22692	Lera	FU Mosjö 69
22551		23	0,3	–	–	Lera	FU Mosjö 69
22562		43	0,3	–	–	Lera	FU Mosjö 69
22581		32	0,3	13 stolphål och ett störhål framkom.	A23045/30006, A23057, A23072/23082, A23091, A23108, 23157, A23180, A23202, A23214, A23262, A23234, A23135, A23271, A23248/30007,	Lera	FU Mosjö 69
22594		35	0,3	–	–	Lera	FU Mosjö 69
22608		49	0,25	–	–	Lera	FU Mosjö 69
22623		63	0,3	1 hård och en grop framkom.	A22803, A23450	Lera	FU Mosjö 69
22639		17	0,3	–	–	Lera	FU Mosjö 69
22650		15,5	0,3	3 störhål och en grop framkom.	A22527, A 22532, A22537, A22843	Lera	FU Mosjö 69
22960		21,5	0,3	1 störhål framkom	A22967	Lera	FU Mosjö 69
22997		40	0,3	–	–	Lera	FU Mosjö 69
23281		22	0,3	11 störhål och 1 grop framkom.	A23346, A23354, A23361, A23367, A23376, A23386, A23394, A23401, A23408, A23415, A23422, A23291	Lera	FU Mosjö 69

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anl. nr	Type	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
22517	Utgår	-	0,50	0,25	0,10	-	Matjordsrest.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22527	Störhål	Rund	0,07	0,07	0,08	Siltig lera	Rundad botten.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
22532	Störhål	Oval	0,06	0,05	0,08	Siltig lera	Spetsig botten med raka sidor.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
22537	Störhål	Oregelbunden	0,08	0,07	0,08	Siltig lera	Spetsig botten.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
22672	Utgår	-	1,70	0,50	-	-	Större svacka fylld med matjord.	Ja	-	20%	FU + SU Mosjö 69
22692	Störhål	Oval	0,12	0,10	>0,22	Siltig lera med inslag av träfragment och småsten.	Sannolikt sentida störhål, med rester av stör bevarad.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
22699	Störhål	Rund	0,07	0,07	0,09	Siltig lera	Spetsig botten med raka sidor.	-	-	100%	FU + SU Mosjö 69
22706	Utgår	-	-	-	-	-	-	-	-	100%	FU Mosjö 69
22714	Störhål	Oval	0,12	0,09	0,12	Lera	Spetsig botten med raka sidor.	-	-	100%	FU + SU Mosjö 69
22722	Utgår	Oregelbunden	0,70	0,56	0,10	Lera med inslag av granit.	Stenlyft.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22790	Utgår	Rund	0,30	0,30	0,16	Lera	Stenlyft.	Ja	-	50%	FU Mosjö 69
22803	Hård	Rund	0,66	0,66	0,03	Silt	Härdbotten.	Ja	-	100%	FU + SU Mosjö 69
22819	Utgår	-	=,62	0,40	-	-	Sentida, i anläggningen fanns föremål av plast och gummi.	Ja	-	50%	FU Mosjö 69
22843	Grop	Rund	0,87	0,87	0,34	Siltig lera.	Skålformad profil.	Ja	-	100%	FU + SU Mosjö 69
22858	Utgår	Rund	0,27	-	0,15	Grå kompakt lera.	Sannolikt stenlyft, men svårt att bedöma eftersom end liten del av anläggningen fanns inom schaktets begränsning. Plan botten med lutande och oregelbundna sidor.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22865	Utgår	-	-	-	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22872	Utgår	-	0,15	0,15	0,03	-	Matjordsrest.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22902	Röjningsröse	-	7,00	4,50	-	-	Område med odlingssten kring ett flyttblock.	-	-	-	FU Mosjö 69
22913	Utgår	Oregelbunden	1,90	1,45	0,15	Siltig lera	Objektet sträcker sig utanför FU-schaktet.	-	Ja	20%	FU Mosjö 69
22936	Utgår	-	0,63	0,37	0,10	-	Svacka med äldre matjord.	-	-	50%	FU Mosjö 69
22967	Störhål	Rund	0,09	0,09	0,09	Silt	Spetsig botten med raka sidor.	-	-	100%	FU + SU Mosjö 69
22974	Utgår	-	0,94	0,80	0,13	-	Rorvälta.	Ja	-	30%	FU Mosjö 69
22991	Utgår	-	-	-	-	-	-	-	-	100%	FU Mosjö 69
23045	Stolpavtryck	Spetsoval	0,30	0,25	0,30	Silt	Stolpmärke i takbärande A30006. Kliven stolpe. Spetsig botten med lutande sidor.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
23057	Stolphål	Oval	0,75	0,65	0,20	Lera	Takbärande stolphål. Stenskott med 0,3 x 0,3 meter stort stolpavtryck.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
23072	Stolphål	Rund	0,30	0,30	0,08	Humös silt	Med stolpmärke A23082	-	-	100%	FU + SU Mosjö 69
23082	Stolpavtryck	Oregelbunden	0,25	0,15	-	-	Stolpavtryck i A23072.	Ja	Ja	100%	FU + SU Mosjö 69
23091	Stolphål	Oregelbunden	0,70	0,40	0,25	Siltig sand	Takbärande stolpe. Kan vara stratigrafiskt äldre än A23108. Rund botten med lutande sidor.	Ja	-	50%	FU + SU Mosjö 69

Anl. nr	Typ	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
23108	Stolphal	Oregelbundet rund	0,85	0,85	0,30	-	Takbärande stolphal med stenskoning. Möjligen stratigrafiskt yngre än A23057. Skälformad profil. Kolprov från denna anläggning daterades till 1573±30.	Ja	Ja	75%	FU + SU Mosjö 69
23123	Utgår	-	0,38	0,27	0,06	-	Lerficka.	-	-	50%	FU Mosjö 69
23135	Stolphal	Rund	0,60	0,60	0,09	Siltig lera	Takbärande stolphal med stenskoning. Plan botten med lutande sidor.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
23149	Utgår	-	-	-	-	-	Matjordsrest.	-	-	100%	FU Mosjö 69
23157	Stolphal	Oregelbunden	0,85	0,75	0,06	Siltig lera	Takbärande stolphal. Plan botten med svagt lutande sidor.	Ja	-	100%	FU + SU Mosjö 69
23180	Stolphal	Oval	0,35	0,20	0,15	Humös lera	Sannolikt väggstolpe. Spetsig botten med lutande sidor. Tveksamt.	Ja	-	50%	FU + SU Mosjö 69
23192	Utgår	-	-	-	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	FU Mosjö 69
23202	Stolphal	Oval	0,3	0,18	0,09	Lera	Väggstolpe med stenskoning.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
23214	Stolphal	Rund	0,30	0,30	0,10	Lera	Väggstolpe med stenskoning. Plan botten med raka sidor.	Ja	-	50%	FU + SU Mosjö 69
23234	Stolphal	Rund	0,60	0,60	0,20	Lera	Takbärande stolphal med stenskoning. Skälformad profil.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
23248	Stolphal	Rund	0,56	0,56	-	-	Ej undersökt. Takbärande stolphal.	Ja	Ja	0%	FU + SU Mosjö 69
23262	Stolphal	Oval	0,23	0,19	0,12	Siltig lera	Skälformad profil.	Ja	-	100%	FU + SU Mosjö 69
23271	Störhal	Oval	0,14	0,11	0,10	Lera	Skälformad profil.	-	-	50%	FU + SU Mosjö 69
23291	Grop	Rund	0,80	0,75	0,20	Lerig humös silt	Senträda, innehöll även recenta fynd. Oregelbunden botten med lutande sidor.	Ja	Ja	75%	FU + SU Mosjö 69
23332	Utgår	Oval	0,60	0,40	0,30	Lera	Sannolikt stenlyft. Spetsig botten med lutande sidor.	Ja	-	50%	FU Mosjö 69
23346	Störhal	Rund	0,13	0,12	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23354	Störhal	Rund	0,12	0,11	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23361	Störhal	Oval	0,08	0,06	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23367	Störhal	Oval	0,10	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23376	Störhal	Oval	0,14	0,09	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23386	Störhal	Rund	0,10	0,09	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23394	Störhal	Rund	0,07	0,07	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23401	Störhal	Rund	0,09	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23408	Störhal	Rund	0,09	0,09	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23415	Störhal	Rund	0,08	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23422	Störhal	Rund	0,07	0,07	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	FU + SU Mosjö 69
23450	Grop	Oval	0,64	0,56	0,20	Siltig lera	Skälformad profil.	Ja	-	50%	FU + SU Mosjö 69
27000 = A28354	Utgår	Oregelbundet oval	1,35	1,10	0,35	Lera	Stenlyft invid hårdan A27022. Plan botten med oregelbundna sidor.	Ja	-	50%	FU + SU Mosjö 69
27022	Hård	Rund	0,76	0,76	0,14	Silt med inslag av skärersten.	Ligger invid stenlyftet A27000. Plan botten med sluttande sidor.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
27036	Utgår	-	-	-	-	-	-	-	-	50%	SU Mosjö 69
27043	Stolphal	Rund	0,57	0,54	0,28	Siltig lera	Rundad botten med lutande något oregelbundna sidor.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69

Anl. nr	Typ	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
27056	Störhål	Rund	0,11	0,11	0,12	Siltig lera	Rund botten med raka sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27062	Utgår	Oregelbunden	1,40	0,64	0,26	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27083	Utgår	-	-	-	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27101	Störhål	Rund	0,07	0,07	0,09	Siltig lera	Spetsig botten.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27106	Störhål	Rund	0,06	0,06	0,12	Siltig lera	Spetsig botten med raka sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27120	Utgår	Oval	2,25	1,50	-	-	Matjordsrest.	-	-	30%	SU Mosjö 69
27142	Utgår	Oregelbunden	0,44	0,33	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27153	Utgår	Oregelbunden	0,87	0,25	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27166	Hård	Rund	0,65	0,65	0,02	Siltig lera	Härdbotten.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
27177	Utgår	Oval	2,70	1,37	0,60	Matjord	Stenlyff.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27194	Utgår	Oregelbunden	1,23	0,44	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27212	Stolphål	Rund	0,30	0,30	0,04	Lera	Plan botten med raka sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27221	Stolphål	Rund	0,28	0,26	-	-	Ej undersökt. Väggs Stolpe.	-	-	0%	SU Mosjö 69
27228	Stolphål	Rund	0,34	0,34	0,16	Lera	Väggs Stolpe. Spetsig botten med lutande sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27246	Utgår	Oregelbunden	0,22	0,14	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27252	Utgår	Oval	1,25	1,05	-	-	Matjordsrest.	-	-	20%	SU Mosjö 69
27266	Utgår	Oval	0,29	0,20	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27274	Stolphål	Rund	0,30	0,30	-	-	Ej undersökt. Väggs Stolpe.	-	-	0%	SU Mosjö 69
27280	Stolphål	Rund	0,25	0,25	-	-	Väggs Stolpe.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27288	Stolphål	Rund	0,30	0,30	0,05	Lera	Väggs Stolpe. Plan botten med raka sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27295	Stolphål	Rund	0,30	0,30	-	-	Ej undersökt. Väggs Stolpe.	-	-	0%	SU Mosjö 69
27304	Stolphål	Rund	0,45	0,43	0,33	Siltig lera	Takbärande stolphål. Oregelbundet rundad botten med raka sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27313	Stolphål	Oval	0,55	0,47	0,34	Lera	Takbärande stolphål med stenskoning. Märke efter kluvven Stolpe. Skälformad profil.	Ja	Ja	100%	SU Mosjö 69
27322	Stolphål	Oregelbundet rund	0,74	0,70	0,35	Lera	Takbärande stolphål med stenskoning och stolpmärke. A27332. Plan botten med lutande sidor..	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27332	Stolphål	Halvmåneformat	0,35	0,23	0,20	Lera	Stolpavtryck i A27322, kluvven Stolpe. Plan botten med raka sidor.	Ja	Ja	100%	SU Mosjö 69
27337	Stolphål	Oregelbundet rund	0,74	0,63	0,28	Siltig lera	Takbärande stolphål med stenskoning. Skälformad profil. Kolprov från denna anläggning daterades till 1519±30	Ja	Ja	100%	SU Mosjö 69
27350	Utgår	Oregelbunden	0,33	0,27	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27358	Utgår	Oregelbunden	0,44	0,25	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27365	Stolphål	Rund	0,22	0,22	0,12	Silt	Spetsig botten med lutande sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27393	Utgår	Oregelbunden	0,35	0,25	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27401	Stolphål	Rund	0,32	0,32	-	-	Ej undersökt. Väggs Stolpe.	-	-	0%	SU Mosjö 69
27408	Stolphål	Triangulär	0,28	0,17	0,20	Lera	Stolpavtryck i A30005. Spetsig botten och lutande sidor.	Ja	Ja	50%	SU Mosjö 69
27415	Stolphål	Rund	0,30	0,30	0,12	Lera	Väggs Stolpe. Plan botten och raka sidor.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27421	Utgår	Oregelbunden	0,35	0,23	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27428	Utgår	Oval	0,28	0,23	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69

Anl. nr	Typ	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
27443	Stolphal	Rund	0,25	0,25	0,13	Lera	Väggstolpe. Skalformad profil.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27451	Stolphal	Rund	0,29	0,29	0,10	-	Väggstolpe.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27458	Stolphal	Rund	0,30	0,30	0,06	Lera	Väggstolpe.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27466	Stolphal	Oval	0,66	0,52	0,23	Siltig lera	Takbärande stolpe med stenskoning. Skalformad profil.	Ja	Ja	100%	SU Mosjö 69
27476	Stolphal	Oval	1,40	0,78	0,28	Siltig lera	Takbärande gavelstolpe med stenskoning. Rundad botten med raka sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27484	Ränna	L-formad	20	0,90	0,02-0,05	Grusig lera	Dräneringsränna utmed delar av norra långväggen och västra kortväggen.	-	-	10%	SU Mosjö 69
27585	Härd	Oval	1,00	0,90	0,20	Lera med riklig förekomst av skärersten	Rödbrända partier i botten av härdan.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
27620	Stolphal	Oval	0,17	0,14	0,17	Lera	Väggstolpe. Spetsig botten och lutande sidor.	-	-	100%	SU Mosjö 69
27627	Stolphal	Oval	0,32	0,26	0,21	Lera	Väggstolpe. Rundad botten med en rak och en sluttande sida.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27635	Stolphal	Rund	0,50	0,50	0,25	Siltig lera	Takbärande stolpe. Rundad botten med sluttande sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27684	Stolphal	Oval	0,80	0,70	0,39	Siltig lera	Takbärande gavelstolpe med stenskoning. Plan botten med en lutande och en rak sida.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27694	Stolphal	Triangular	0,23	0,20	0,15	Siltig lera	Väggstolpe. Plan botten med en rak och en lutande sida.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27699	Utgår	Oregelbunden	0,20	0,15	-	-	Matjordsrest.	-	-	100%	SU Mosjö 69
27704	Störhål	Rund	0,13	0,13	0,15	Siltig lera	Väggstolpe. Spetsig botten med raka sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27732	Utgår	Rund	0,31	0,28	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27741	Stolphal	Rund	0,22	0,22	0,07	Siltig lera	Väggstolpe. Skalformad profil.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27749	Stolphal	Oval	0,20	0,26	0,22	Grå siltig lera	Väggstolpe. Rundad botten med sluttande sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27757	Utgår	Oregelbunden	0,4	0,21	0,10	-	Matjordsrest.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
27766	Utgår	-	-	-	-	-	Rest av rot.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27778	Utgår	Rundad	0,28	0,29	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27786	Utgår	Oregelbunden	0,31	0,20	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27794	Utgår	Oval	0,16	0,13	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27799	Utgår	Oval	0,56	0,26	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27811	Utgår	Oval	0,97	0,51	-	-	Fj undersökt. Matjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
27824	Utgår	Oval	0,08	0,04	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27829	Utgår	Rund	0,09	0,09	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27836	Stolphal	Oval	0,36	0,33	0,25	Lera	Rundad botten med lurande sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27858	Utgår	Oval	0,36	0,30	-	-	Matjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27867	Stolphal	Rund	0,22	0,12	0,10	Humös silt	Stolphal med stenskoning. Plan botten med raka sidor.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
27876	Stolphal	Rund	0,80	0,75	0,20	Silt med inslag av kalk längs kanterna	Takbärande stolphal med stenskoning. Med stolpmärke, A29128. Skalformad profil.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69

Anl. nr	Typ	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
27886	Stolphål	Oval	0,80	0,60	0,30	Lera	Takbärande stolphål med stenskonj. Plan Fynd av vätyngdsfragment. Plan botten med lutande sidor. Kolprov från dena anläggning daterades till 1752±41.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
27895	Stolphål	Rund	0,37	0,37	0,18	Humös silt	Ligger inuti hus.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27915	Utgår	Oval	0,35	0,28	-	-	Majjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27925	Utgår	Rund	0,25	0,24	-	-	Majjordsrest.	-	-	50%	SU Mosjö 69
27934	Stolphål	Oval	0,95	0,65	0,30	Siltig lera	Takbärande gavelstolpe med stenskonj.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
28018	Utgår	Oval	0,20	0,12	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28027	Utgår	Oval	0,46	0,18	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28037	Utgår	Oval	0,22	0,10	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28045	Utgår	Oval	1,29	0,85	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28057	Utgår	Oval	0,85	0,95	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28092	Utgår	Oval	1,29	0,85	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28100	Utgår	Oval	0,52	0,41	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28119	Utgår	Rund	0,80	0,80	0,05-0,10	Lera	Stenlyft.	-	-	50%	SU Mosjö 69
28131	Utgår	Oval	1,10	0,80	0,02-0,05	Lera	Stenlyft.	-	-	25%	SU Mosjö 69
28142	Störhål	Rund	0,06	0,05	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28148	Störhål	Oval	0,09	0,07	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28154	Störhål	Oval	0,07	0,05	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28160	Störhål	Oval	0,07	0,05	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28166	Störhål	Rund	0,12	0,11	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28178	Störhål	Oval	0,12	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28184	Utgår	Oval	0,89	0,65	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28204	Störhål	Oval	0,12	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28211	Störhål	Oval	0,17	0,13	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28218	Störhål	Rund	0,08	0,07	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28224	Störhål	Oval	0,12	0,10	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28231	Störhål	Oval	0,11	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28237	Störhål	Oval	0,12	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28244	Störhål	Oval	0,14	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28251	Störhål	Oval	0,10	0,08	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28257	Utgår	Oval	0,94	0,76	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28269	Utgår	Oval	1,28	1,09	-	-	Ej undersökt. Majjordsrest.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28279	Utgår	Oval	1,50	1,40	0,70	-	Majjordsrest. Belägen invid hård A30004. Fynd av plast och spik. A27000.	-	-	40%	SU Mosjö 69
28333	Störhål	Rund	0,13	0,13	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28339	Störhål	Oval	0,15	0,10	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28346	Störhål	Rund	0,16	0,15	-	-	Ej undersökt.	-	-	0%	SU Mosjö 69
28354	Utgår	Oregelbundet oval	-	-	-	-	Stenlyft. Samma objekt som stenlyftet A27000.	-	-	50%	SU Mosjö 69
29041	Stolphål	Rund	0,22	0,20	-	Siltig lera	-	-	-	50%	SU Mosjö 69
29049	Stolphål	Rund	0,65	0,65	0,42	Silt	Takbärande stolphål med stenskonj. Har stolpmärke, A29154.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69

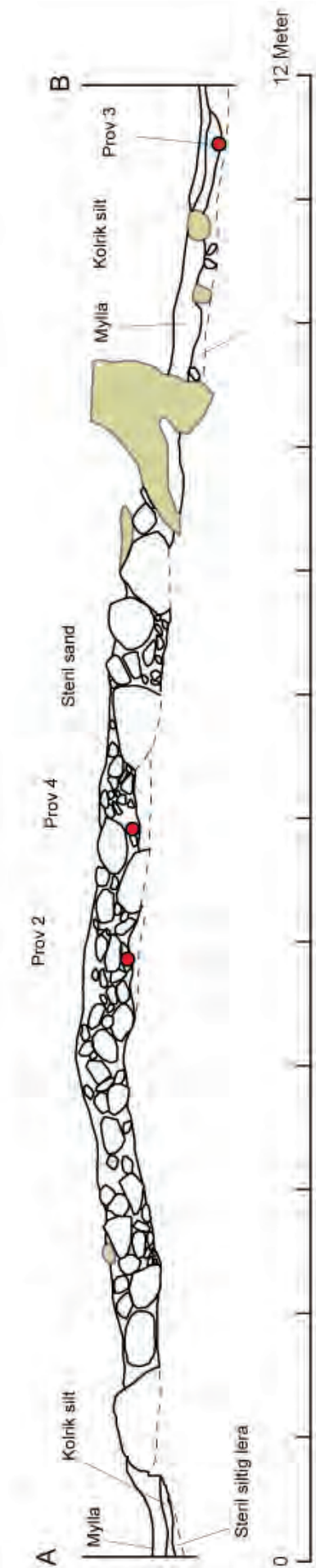
Anl. nr	Type	Form i plan	Längd (m)	Bredd (m)	Djup(m)	Fyllning	Anmärkning	Kol	Bränd lera	Andel unders (%)	Unders & RAA
29068	Störhål	Rund	0,10	0,10	0,09	Humös siltig lera	Väggstolpe. Rundad botten.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
29075	Störhål	Oval	0,12	0,10	0,12	Humös siltig lera	Väggstolpe. Spetsig botten.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
29083	Lager	Oregelbunden	0,70	0,70	0,09	Humös silt	-	-	-	50%	SU Mosjö 69
29096	Stolphål	Rund	0,62	0,60	0,24	Lera	Takbärande stolphål. Plan botten med lutande sidor.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
29128	Stolpavtryck	Oval	0,38	0,16	0,16	Silt	Stolpavtryck i A27876. Skålformad profil.	Ja	Ja	100%	SU Mosjö 69
29137	Stolphål	Rund	0,22	0,22	0,22	Siltig lera	Spetsig botten med lutande sidor.	-	-	100%	SU Mosjö 69
29154	Stolpavtryck	Oval	0,37	0,32	-	Silt	Stolpavtryck i A29049.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
29167	Lager	Oregelbundet	6,15	1,35	-	Skärvsten	Skärvstenslager.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
29211	Stolphål	Oval	1,10	0,95	0,55	Siltig lera	Takbärande gavelstolpe med stenskoning. Stolpe ca 0,4 m. Plan botten med raka sidor.	Ja	-	100%	SU Mosjö 69
30004	Hård	Oval	1,0	0,85	0,25	Siltig lera med innehåll av skärvsten och rundade stenar	Nedgrävd med avtryck av trä i leran. Plan något oregelbunden botten.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
30005	Stolphål	Rund	0,55	0,55	0,2	Lera med inslag av kalk	Takbärande stolphål med stenskoning. Med stolpmärke, A27408. Skålformad profil.	Ja	-	50%	SU Mosjö 69
30006	Stolphål	Rund	0,4	0,4	0,3	Lera med rikligt inslag av kalk	Takbärande stolphål. Plan botten med raka sidor.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
30007	Stolpavtryck	Oregelbundet triangulär	0,44	0,35	0,12	Lera	Stolpavtryck i A23248 av rödbränd lera med kollins. Plan botten med lutande sidor.	Ja	Ja	50%	FU + SU Mosjö 69
30008	Utgår	Oregelbunden	0,57	0,41	-	-	-	-	-	50%	SU Mosjö 69

Bilaga 3. Fyndtabell.

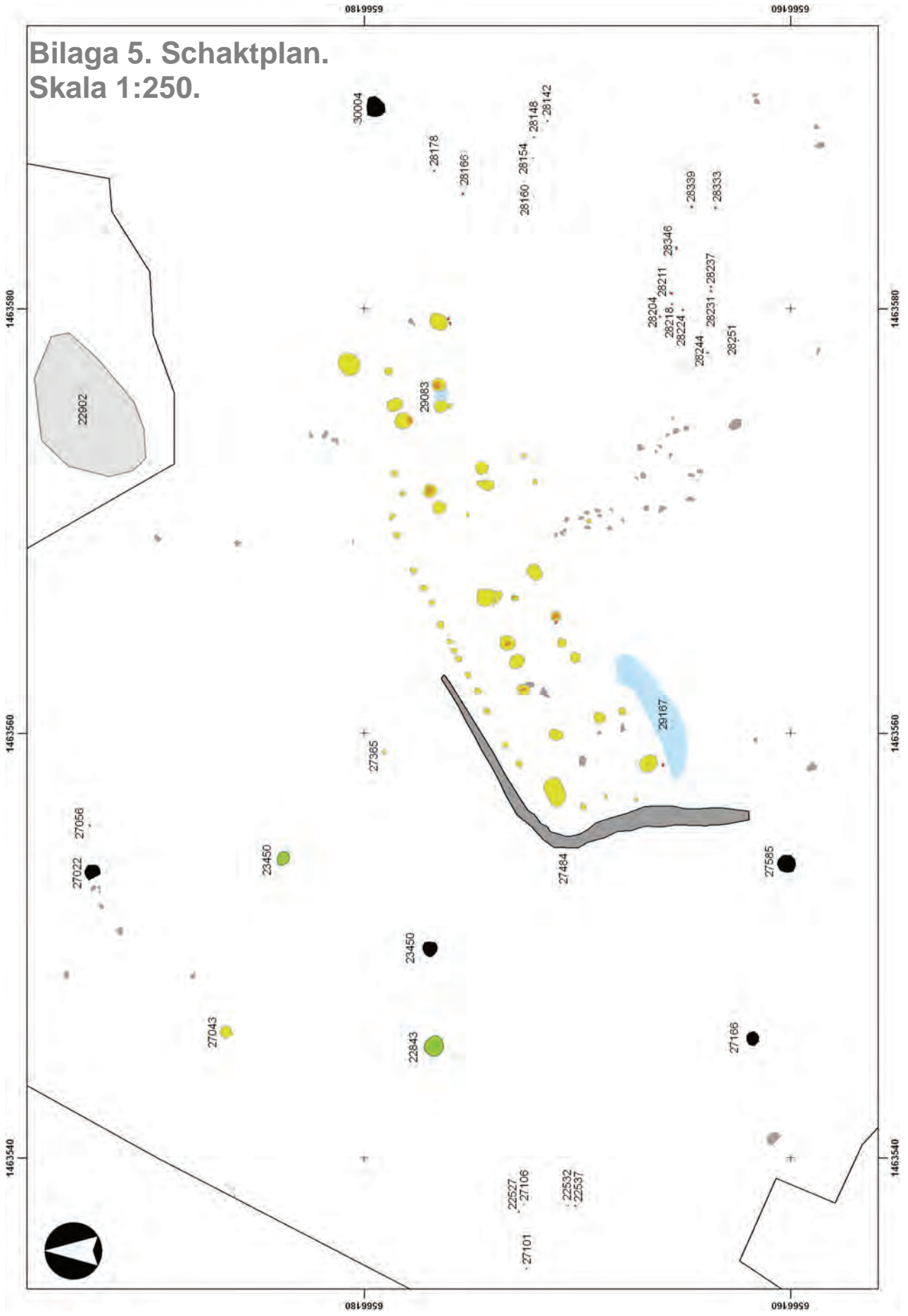
Fyndnr	Sakord	Material	Egenskap	Vikt, gr	Antal	Antal fragm. grad	Fragm. grad	Fyndomständighet	Undersökn, RAA
1	Vävyngd	Bränd lera	-	86	-	6	-	I stolphålet A27886	SU Mosjö 69
2	Vävyngd	Bränd lera	Fragment	25	1	1	-	I gropen A23291	FU Mosjö 69
3	Bränd lera	Bränd lera	-	45	6	-	-	I stolphålet 23108	SU Mosjö 69
4	Bränd lera	Bränd lera	-	455	20	-	-	I stolphålet A27332	SU Mosjö 69
5	Bränd lera	Bränd lera	-	4	1	-	-	I stolphål A27337	SU Mosjö 69
6	Bränd lera	Bränd lera	-	38	5	-	-	-	SU Mosjö 69
7	Bränd lera	Bränd lera	-	109	19	-	-	I stolphålet A27332	SU Mosjö 69
8	Bränd lera	Bränd lera	-	10	5	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
9	Bränd lera	Bränd lera	Fem av bitarna var så hårt brända att de sintrat	18	6	-	-	I stolphålet A23045	FU Mosjö 69
10	Vävyngd	Bränd lera	-	125	1	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
11	Bränd lera	Bränd lera	Flera av bitarna var så hårt brända att de sintrat. Några hade avtryck av trä.	190	15	-	-	I stolphålet A23045	FU Mosjö 69
12	Bränd lera	Bränd lera	-	10	2	-	-	I stolphålet/stolpmärket A27408	SU Mosjö 69
13	Bränd lera	Bränd lera	-	25	5	-	-	I stolphålet A23057	FU Mosjö 69
15	Kärl	Keramik	BII	2	1	-	-	I gropen A23291	FU Mosjö 69
14	Bränd lera	Bränd lera	-	16	2	-	-	Stolphålet A29049	SU Mosjö 69
16	Kärl	Keramik	Fajans	1	1	-	-	Betraktas som lösfynd, eftersom den framkom i en matförsrest A27799 som utgick vid undersökningen.	SU Mosjö 69
17	Kärl	Keramik	-	12	1	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
18	Kärl	Keramik	-	25	1	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
19	Kärl	Keramik	-	8	4	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
20	Kärl	Keramik	Mynningsbit	33	2	-	-	I stolphålet A29049	SU Mosjö 69
21	Bränt ben	Bränt ben	Rörben	2	1	-	-	I gropen A23291	FU Mosjö 69
22	Ben	Ben	-	1	6	-	-	I stolphålet A27466	SU Mosjö 69
23	Bränt ben	Bränt ben	-	1	1	-	-	I stolphålet A23057	FU Mosjö 69
24	Bränd lera	Bränd lera	Så hårt bränd att den sintrat	1	1	-	-	Betraktas som lösfynd, eftersom den framkom i matförsresten A27799 som utgick efter undersökning.	SU Mosjö 69
25	Bryne	Bergart	-	-	1	-	-	I stolphålet A23135	FU Mosjö 69

Bilaga 4. Profil över det undersökta röset. Skala 1:50

A och B motsvarar punkterna A och B i figur 7.

Bilaga 5. Schaktplan. Skala 1:250.

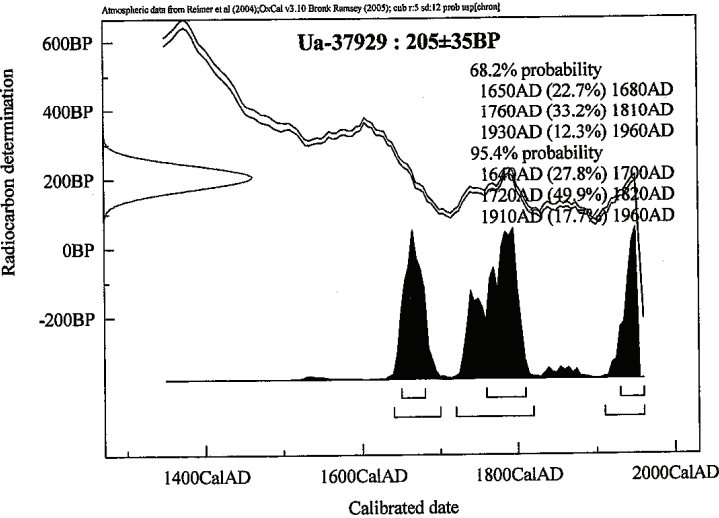
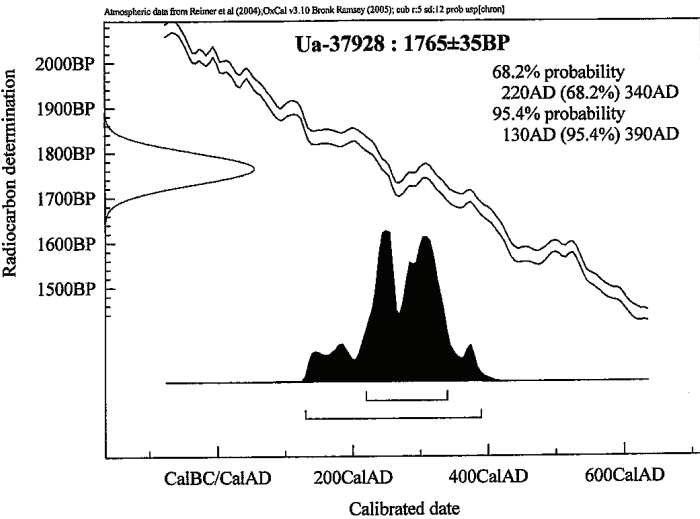
Bilaga 6. ¹⁴C-analyser.

Lab. nr	Prov nr	Anl. nr	¹⁴ C-ålder BP	Kalibrerad ålder med ett sigma r	Kalibrerad ålder med två sigma r	Undersökning, RAÄ
Ua-37928	PK2	Under röset	1765±35	220AD–340AD (68,2%)	130AD–390AD (95,4%)	FU Gällersta 93:1
Ua-37929	PK3	Odlingslager	205±35	1650AD–1680AD (22,7%) 1760–1810AD (33,2%) 1930AD–1960AD (12,3%)	1640AD–1700AD (27,8%) 1720AD–1820AD (49,9%) 1910AD–1960AD (17,7%)	FU Gällersta 93:1
Ua-38804	PK1 8	A23108	1573±30	430AD–540AD (68,2%)	410AD–560AD (95,4%)	SU Mosjö 69
Ua-38805	PK1 5	A27337	1519±30	460AD–480AD (5,4%) 530A–600AD (62,8%)	430AD–610AD (95,4%)	SU Mosjö 69
Ua-38806	PK3 0	A27886	1752±41	230AD–350AD (68,2%)	130AD–400AD (95,4%)	SU Mosjö 69
Ua-38807	PK1 6	A27904	1523±30	460AD–490AD (94,4%) 530AD–600AD (58,8%)	430AD–610AD (95,4)	SU Mosjö 69

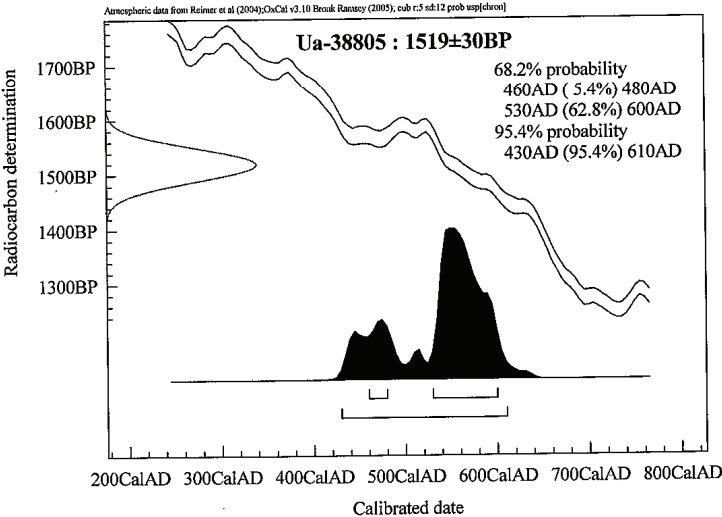
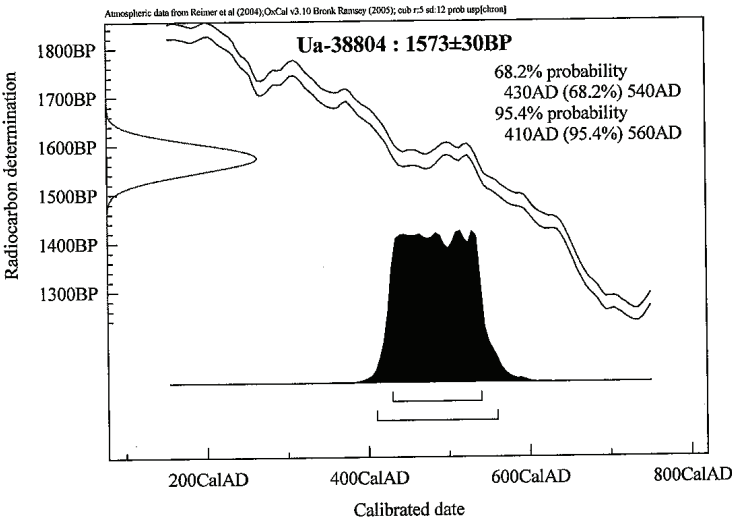
Kalibreringar enl. Stuiver, Long & Kra 1993.

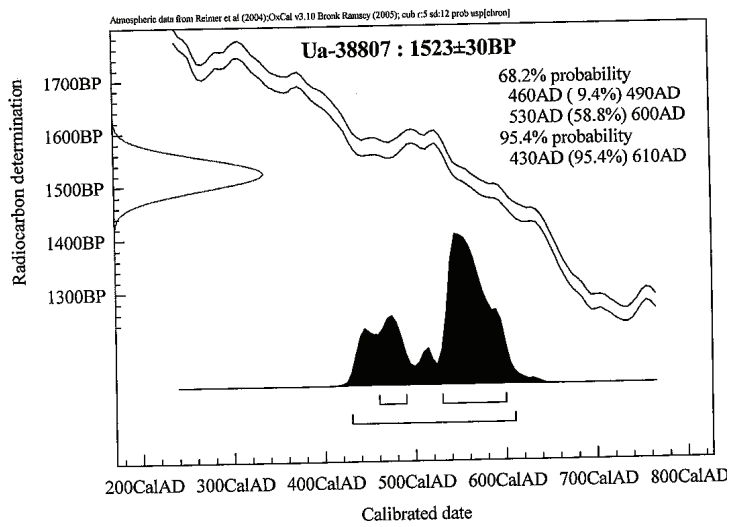
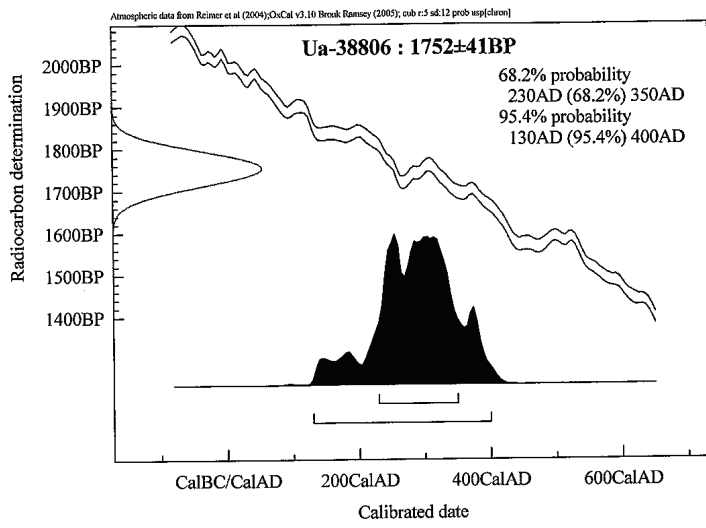

Bilaga 6.1. Gällersta 93 ¹⁴C-analyser.

Bilaga 6.2. Mosjö 69 ¹⁴C-analyser.

Bilaga 7a. Vedartsanalys Gällersta 93

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 0911

2009-02-22

Vedartsanalyser på material från Attersta Raä 39 SU, Gällersta Raä 93 FU och Kristinehamn FU.

Uppdragsgivare: Katherine Bless Karlsen/Kulturmiljövård Mälardalen

Arbetet omfattar sju kolprov från tre olika undersökningar, en slutundersökning i Attersta och två förundersökningar i Mosjö respektive Kristinehamn.

Proverna från de tre områdena innehåller kol av al, ek, gran, en och tall. Av dess är det egentligen bara al som lämpar sig riktigt bra för datering genom att den inte blir så gammal i sig. Risken för att man ska ha fått tag på och använt sig av väldigt gammal en är också ganska liten. För de fem andra proverna finns risk att egenåldern är hög, något som kan vara bra att känna till när man ska bedöma resultaten av dateringarna.

[Redacted]

[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]

Analysresultat Gällersta sn. Raä 93 FU Södra Tvärleden KM 08068

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	1		0.1g	0.1g 8 bitar	8 bitar gran	Gran 56mg	
	2		<0.1g	<0.1g 4 bitar	2 bitar ek 2 bitar tall	Tall 14mg	
	3		<0.1g	<0.1g 5 bitar	5 bitar en	En 20mg	
	4		<0.1g	<0.1g 4 bitar	4 bitar tall	Tall 18mg	

[Redacted]

[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]	[Redacted]

Hoppas ni är nöjda med arbetet!

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com

Bilaga 7b. Vedartsanalys Mosjö 69

VEDLAB

Vedanalytisklaboratoriet

Vedlab rapport 0962

2009-10-21

Vedartsanalyser på material från Närke, Mosjö sn. Raä 69:1 Södra Tvärleden.

Uppdragsgivare: Anna-Lena Hallgren

Arbetet omfattar åtta kolprov från en undersökning av ett välbevarat treskeppigt långhus från järnåldern. Utanför huset, spridda på gårdsplanen, fanns fem härdar, ett antal gropar - varav några har tolkats som avfalls- och förvaringsgropar samt en mängd störhål.

De inre takbärande stolparna bildar åtta eller möjligen nio bockpar, varav några kan vara resultat av omstolpningar. Fynd av bränd lera och/eller kol i samtliga stolphål indikerar att huset har brunnit. Flera av fynden bar spår av sekundär eldpåverkan.

Vid analysen framkom kol av al, ek, gran och tall. Proverna från alla de tre härdarna innehåller kol av al vilket är mycket lämpligt ur dateringssynpunkt. Alen blir inte så gammal så risken för hög egenålder är inte stor för dem.

Fem av proverna kommer från stolphål. Två av dessa är tagna som makroprov och innehållet i dessa är därför svårare att knyta direkt till stolpen. De innehåller kol av al, ek och gran. Daterar man på al (som inte blir så gammal och alltså bör ha låg egenålder) så kan man vara ganska säker på att kolet inte kommer från stolpen utan härstammar från en intilliggande härd. Daterar man på gran eller ek är det möjligt att kolet kommer från stolpen men det är osäkert och man får dessutom räkna med att egenåldern kan vara hög.

Intressant är att alla de tre prover som är tagna ur någorlunda säkra stolphål bara innehåller kol av ek. Med tanke på att huset redan vid utgrävningen bedömdes ha brunnit är det mycket troligt att det är kol från stolparna.

Vid flera andra undersökningar av boplatser i Mellansverige verkar annars tall ha varit det klart dominerande trädslaget i takbärande stolpar.

Vid datering av kol från stolparna får man räkna med att egenåldern kan vara mycket hög.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
23045	2	Stolpmärke takbärare	3.0g	0.8g 7 bitar	7 bitar ek	Ek 235mg	
27022	5	Härd	129.4g	33.1g 40 bitar	1 bit al 39 bitar tall	Al 96mg	
27166	9	Härd	9.3g	0.2g 2 bitar	1 bit al 1 bit gran	Al 32mg	
27585	10	Härd/Kokgrop?	7.5g	7.2g 4 bitar	4 bitar al	Al 39mg	
27684	13	Hörn stolpe	101.4g	10.9g 30 bitar	30 bitar ek	Ek 156mg	
27476	17	Hörn stolpe	26.1g	3.7g 40 bitar	21 bitar al 19 bitar gran	Al 384mg Gran 213mg	Ur makroprov
27466	21	Stolphål takbärare	4.1g	0.4g 7 bitar	1 bit al 3 bitar ek 3 bitar gran	Al 33mg Ek 95mg Gran 37mg	Ur makroprov
27332	23	Stolpmärke takbärare	46.6g	10.0g 30 bitar	30 bitar ek	Ek 416mg	

Hoppas ni är nöjda med arbetet!

Erik Danielsson/VEDLAB, Kattås, 670 20 GLAVA, Tfn: 0570/420 29, E-post: vedlab@telia.com.

Bilaga 8. Makrofossilanalyser Mosjö 69

ANALYSRAPPORT

Växtmakrofossilanalyser av jordprover från Mosjö RAÄ 69, Närke.

Metod

De tillsända proverna volymbestämdes genom att den lufttorkade jorden hälldes i en graderad bägare och en känd volym vatten tillsattes. Provvolymer utgjorde alltså jordpartiklar minus luftvolymen mellan partiklarna. På detta vis mättes 1,2 liter jord ut ur de båda tillsända proverna. Proverna preparerades därefter med en kombination av slammings- och flotationsteknik. Ingen särskild flotationsapparat utnyttjades. Proverna har dispergerats med 1-5%-ig NaOH. Sikt med 0,25 mm:s maskvidd användes. Proverna lufttorkades efter preparering och studerades under mikroskop i 6,7-40 gångers förstoring. Sedvanlig bestämmingslitteratur och fröreferenser har utnyttjats. Proverna innehöll rikliga mängder färska rötter samt enstaka färska frön, dagmaskkokonger och insekter. Dessa betraktades som recenta och noterades inte som fynd. Samtliga växtrester som redovisas var förkolnade. De preparerade proverna och fynd förvaras på Institutionen för Naturgeografi och Kvartärgeologi, men kan med kort varsel tillsändas uppdragsgivaren om så önskas.

Resultat och diskussion

Totalt har 10 prover analyserats som sammantaget representerar 7,1 liter jord. Proverna härstammar från en rad av fyllningarna i stolphål från ett tvåskeppigt hus. Fynden redovisas separat i en tabell i slutet av rapporten.

Fem sädeskorn återfanns i proverna, varav tre var obestämbara till typ och två kunde sägas vara korn i allmänhet dock utan närmare karakterisering till skalkorn eller naket korn. Sädeskornen hittades i de två östligaste proverna (A27886 och A27904) samt i ett fall i ett prov från den västra delen av huset. De prover som innehöll i särklass rikligast med träkol (A27476 och A27332) var belägna i den västra delen av huset. Eftersom både sädeskorn och höga halter av träkol kan anses indikera platsen för matlagning finns det en motsägelse i hänseende till dessa båda fyndkategorier, dvs. både den västra och den östra delen av byggnaden kan ha utnyttjats som köksdel.

I flera av proverna (A23234, A27876 och A27886) från husets östra del återfanns s.k. sprutslag, vilka vittnar om smidesverksamhet. Sprutslag fanns även i ett prov från den centrala delen av huset (A23108) men där tillsammans med större slagfragment, eventuellt glödskal.

Bränd lera förekom i majoriteten av proverna dock med en tydlig koncentration av rikliga mängder i den västra delen av huset (A27466, A27337 och A27332). Med tanke på att resterna av byggnaden framstod som tydligare och bättre bevarade i den östra delen av den framschaktade konstruktionen, representerar förmodligen den brända leran rester av lerklining snarare än en ugnskonstruktion.

Den mest intressanta aspekten av växtresterna från Mosjö 96 utgörs av de örter som är representerade i fynden. Det finns två kategorier av örter bland fynden, kulturmarksväxter i allmänhet, åkerogräs och ängsväxter. Av typiska åkerogräs förekommer endast två frön av åkerpilört, båda i den västra delen av byggnaden. De växter som generellt förekommer i näringsrik kulturmark är fingerört (1 frö), målla (8), trampört (1) och våtarv (1). Dessa tre örter kan även växa i åkrar, men de är inte typiska åkerogräs. Kulturmarksväxterna förekommer i prover från byggnadens alla delar, även om de är vanligare i den västra delen som även är bäst bevarad. I två av proverna (A27337 och A23108) förekommer även ängsväxter. Dessa är representerade av starr och våtarv.

Det finns en större mängd frön av starr som visserligen är svårbestämda men som i detta fall till delar kan bestämmas till en grupp av starrarter. Av de totalt 21 starrfröna representerar 13 någon eller några av arterna nål-, grå- eller skärmstarr. Dessa växter har dock en likartad ekologi och förekommer i frisk eller fuktig jord i öppen mark, vilket ganska tydligt pekar mot att ängsmark förkommit i bosätningens närhet. Även ängsmarksväxterna förekommer i den västra delen av huset.

Sammantaget visar fynden att odling är indikerad, tillsammans med smide och ängsbete eller höslåtter på fuktig mark. I den relativt fyndfattigare östra delen av byggnaden återfinns sädeskorn vilket skulle kunna peka ut denna del av huset som köksdel. Smidesindikationerna i from av sprutslagg är starkare i den östra delen. Den västra delen av byggnaden innehåller relativt högre koncentrationer av träkol, bränd lera och växtfynd. Möjligen beror detta av relativt bättre bevaringsgrad.

Mosjö 69, makrofossilanalys

Anl. nr.	Anl.typ	Provol. (ml)	Obest. Sädeskorn (Cerealea indet.)	Korn i allmänhet (<i>Hordeum vulgare</i> coll.)	Granbarr (<i>Picea</i> sp.)	Fingerört (<i>Potentilla</i> sp.)	Mälla (<i>Chenopodium</i> sp.)	Nål-, grå- el. skärmsiarr (<i>Carex dioica/C. canescens/C. remota</i>)	Siarr (<i>Carex</i> sp.)	Trampört (<i>Polygonum aviculare</i>)	Vätarr (<i>Stellaria media</i>)	Åkerpilört (<i>Persicaria maculosa</i>)	Träkol*	Övrigt
A27476	Stolphål	1000											TTT	Cirka 1,3 dl. träkol
A27466	Stolphål	1000			1							1	T	38 gr. br. lera
A27337	Stolphål, Fyll 3	1000	1	1			2	2	3				T	5,1 gr. br. lera
A27332	Stolphål	1100											TTT	1,6 dl träkol (ek dominerar); ca 10 sprutslagg; 112 gr. br. lera
A23108, L2	Stolphål	1000					5	11	5	1	1	1	T	Enst. fragm. br. lera; måttl. m. slaggfragm. bl a sprutslagg
A23234	Stolphål	150											T	Enst. fragm. br. lera
A27876	Stolphål, u. sten	300				1							T	
A27886	Stolphål, u. sten	200		1									T	Enst. sprutslagg; enst. fragm. br. lera
A27886	Stolphål, i botten	250											T	Enst. sprutslagg; enst. fragm. br. lera; 1 förk. gnagarfekalie
A27904	Stolphål	1100	2		1								TT	

*T = 10mg-5ml (tillräckligt för AMS-datering), TT = 5-100ml, TTT = >100ml

2009-04-07

Mats Regnell

08-16 48 09 — 0705-43 45 86 — mats.regnell@geo.su.se